

Pol To Rom Sios Leni Rumbwero Chengi

Pol Jisas himache tau ri raro mwanji mu

¹ Ani Pol, ani Jisas Kurais tau ra himache. Gotri ani ni Jisas himache hinga ri uchasini Gotri mwanji kipe a bwa kinani ri ani ondiyasiro.

² Do Gotri mwanji kipe ti imbihumbwa kapwa Gotri nunu ha kinani ri kwasiro, woro ri mwanji bwarakarandaro himache rihi le Gotri chengi ki o sumbu ni amwei wu kaisindau.

³ Ka mwanji kipe o Gotri Che ni sawero mwanji. Rindo hima hinga sukwaro ti, Defit hima kupu ki ri sukwaro.

⁴ Gotri ri kwambu omwesika naha ki matimat ki rini rasaisiwani halaya naha sini dau Gotri Himamwale to Gotri Che hinga ya rini na. Rini nui Apukolaka Jisas Kurais.

⁵ Do Kurais kumbwa Gotri nunu keke woni ri himache hinga nunu ri esiro. Gotri Kurais hi keke o hinga ri wosiro ti, do nuwe ki dau ele hima mu hinga tinda ete sembe Gotri ni wu hasini rini numbwa wu sirinanda ki.

⁶ Woro kunu okwe ele ri hima kupu ki ku dau ti, Gotri Jisas Kurais himache hinga ku wa'ai kinani kunu ri uchawani ku mendini ku sirinaro.

⁷ Kunu Rom kipe hima le, Gotri sembe rihi kunu keke wondau. Rindo kunu uchani tasiwani kunu ri himiyama hurahama kipe naha hinga ku dau. Do chengi kunu numbwa a kaindau. Nui Yapai

Gotri ga nui Apukolaka Jisas Kurais ga kunu keke woni sembe wahapi fihhi ti kunu ga o dakonda.

Pol Rom sembe ha himako ni hei ki

⁸ Metengei naha do mwanji ni a sawekonda. Ele nuwe mapwa ki dau hima hinga Gotri ni sembe ku haro sumbu tini wu mendisindau. O keke kunu tinda ete ani hambwasini Jisas Kurais hi tiki Gotri ahi ni a wese'andau.

⁹ Ani Gotri tau ni kwambu naha ki a rani ri Che ri mwanji tini a bwarakarandau. Woro do Gotri ani ga dani ani heindawani ka hinga kunu a sawenda. Ani gisi gisi kunu ni ani hambwandani

¹⁰ ka hinga Gotri ni ete ani uchahambwandau: E, ri okokona nawa numbo fo ri ani mekusiwa kunu tambwa a ta ki.

¹¹ Ai okokona ti kunu naha ni ani hei ki. Wosini Gotri Himamwale peresen fwele Gotri ani haro ki kunu ani okulawa sembe ha sumbu kuhi kwambu ku eti ki.

¹² Sumbu mwe ti ka hinga: Ai okokona ti sembe ha sumbu ahi ti kunu okulandawa sembe ha sumbu kuhi ti ku ani okulanda ki. O sumbu hinga nu wosindawa nunu tinda ete sembe ha sumbu nuhi ti kwambu naha ki nu eti ki.

¹³ Ai hiparakambwe le ai okokona ti do a sawekondau mwanji norukweni ku hambwa ki. Kunu tambwa a ta ki gisi miyafo naha ete a wondaro. Ele ko ba fweleki dau hima lei nindo ki tau ahi a randawani Gotri wunu okulawani wunu fwele sembe wu haro. Woro o hingambwa kunu tambwa ani ini kunu ani okula ki ani hambwandau. Wondawani sumbu ba fweleto numbo ahi ti ichakindau.

¹⁴ Gotri ri tau ra ki ani rataro keke ani ko laka ki dau himako ga fuku wemi naha ki dau himako

okwe, e, hambwa kipe hambwandau himako lenga hambwa kipe hambwanda nambwe hima le okwe wunu tinda ete ani okulandau.

¹⁵ O hinga keke ai okokona ti kunu Rom kipe hima le Gotri mwanji ti o hingambwa kunu a bwa ki au ani saindau.

Gotri mwanji kipe ti o ri kwambu

¹⁶ Ani Gotri mwanji kipe ti a bwano tini huruhumba hinga ani heinda nambwe. Mina. Hinde wowani, Gotri mwanji kipe ti ri kwambu ga dawani metengei Juta hima kupu le, wosini ele hima kupu ba fwele okwe sembe wu hawambwa wunu tinda ete ai wunu ri ratandau.

¹⁷ Hinde wowani, Gotri mwanji kipe ki himiyama hurahama ni kipe wunu ri nano sumbu tini Gotri amwei ri woro. Woro o Gotri hima ni kipe nano sumbu ti, sembe ha sumbu kumbwa sukwandani sembe ha sumbu kumbwa ete dano. Gotri chengi ete sawero: “Gotri hima forini kipe ri nandau ti, ori hima hinga Gotri numbwa sembe ri handani gisi gisi ri numbo ri ichi'uchandau.”

Ele hima hinga tinda Gotri ni gumwa wu siro

¹⁸ Nu hambwanda, Gotri sembe enge a ti hewen ko ki taro ti amwei sukwahiro. Ka Gotri sembe enge a ti ele hima Gotri sumbu kipe ni gumwa wu sini kapwa sumbu wu wondani Gotri mwanji mwe naha ni wu rakaisini dau hima leni kapwa sumbu wasa wuhi wunu hakondau.

¹⁹ Hinde wowani, ele Gotri sumbu hinga ni hambwano numbo ti amwei naha wunu ki sukwasini dau. Gotri rinjenga o numbo ni amwei wunu mekuro.

²⁰ Imbihumbwa kapwa Gotri nuwe ga niri ga ri wosiro gisi ki ete tani apa okwe Gotri wosiro mwa'ambwe le hima le amwei naha wu heindani miya tiki heinda nambwe Gotri sumbu mu mwe naha ti, ete da ete da kwambu omwesika laka rihi ti, e, ele ri sumbu kipe naha ni amwei wu hambwandau. O keke hima le kapwa sumbu wuhi wu yanisini ete wu saweno ti numbo nambwe, “Ani ani hambwa nambwe.”

²¹ Hinde wowani, Gotri ni wu hambwaro ti, hi rihi wu rasaini rini ni wu wese'a nambwe. Mina. Mwahapa wuhi ti kitini inaka wuhi ti emendiki naha isini hundusindau.

²² Wunu wui ukume ki yitime'eisini ete wu sawero, “Nunu hambwa chele,” woro mina, wunu ambwati naha hinga ete wu siraro.

²³ Wosini handa nambwe Gotri ni gumwa wu sisini rini ni wu lotu wono sumbu wu hanja'aisini ri wa ki hima tapa ki handau hima hinga, apwe hinga, omwe hinga, e, hopo hinga wu wosiro mwa'ambwe leni wu lotu wondaro.

Ele kapwa sumbu ba fo ba fo

²⁴ O keke Gotri wunu hanja'aisiwani miya ki heini okokonandau kapwa sumbu to wunu matinani ra'aisiwani wunjenga hima tape wuhi tini kapwa sumbu naha tini ya wu wosinda.

²⁵ Kale hima miya hinga le Gotri mwanji mwe naha ti wu hanja'aisini mwanji gambo ni o wa ki wu torondani mwa'ambwe ni wosiro Gotri mina, rindo ri wosiro mwa'ambwe leni wu lotu wondani wui nimba gambo gotri tau ni ya wu randa. Woro ele mwa'ambwe wosiro Gotri numbwa hi rihi tini gisi gisi ma ete nu rasainda, mwe naha.

²⁶ O keke Gotri wunu hanja'aisiwani huruhumba heindau kapwa sumbu naha ki wu rarusindau. Wui himiyama hurahama le anahopwendau sumbu kipe naha wu hanja'aisini hima miyaningisopo ki chikinda nambwe sumbu tini wu wosindau.

²⁷ Wondawani wui hurahama le okwe inaka wuhi ti au wunu saindawani anahopwendau sumbu kipe ti wu hanja'aisini hurahama fwe-lenga huruhumba heindau kapwa sumbu tini wu wosindau. Woro o kapwa sumbu wu woro keke amwaka wasa wuhi o wu toronda.

²⁸ Wui okokona ti Gotri wui inaka ki kwai wu owe ki wu diyaha. O keke Gotri wunu hanja'aisiwani wui inaka ki sukwandau kapwa sumbu wuhi tini wu sirinandani hima i miyaningisopo ki chikinda nambwe kapwa sumbu leni wu wondau.

²⁹ Wunu Gotri ohounanda nambwe ele kapwa sumbu ambwe kapwa sumbu ambwe wu wosindani hima i mwa'ambwe leni miya tiki funda ete okokonandau sumbu ti, hima leni omwemendindau sumbu ti, ya mwa'ambwe chele hima leni sembe enge andau sumbu ti, hima leni yeni sindau sumbu ti, hima lenga anangiyandau sumbu ti, hima leni gambosini hima i mwa'ambwe leni leningini ra'aindau sumbu ti, e, hima leni walambe naha ki wu indau sumbu ti, dele sumbu hinga to wunu ki talesindau. Wondani hima leni gumwa tokwe wu sawendani,

³⁰ hima amwei ki hima i hi tini wu rakaindani, Gotri ni wu omwemendini, hima leni wu amayiti amayitindani, wunjenga hi wuhi leni wu rasaindani, hima hambwanda nambwe kapwa sumbu

le wu wondani, nuwai yapai mwanji le okwe ya wu sawesiya'ainda.

³¹ Wunu wu hambwanda nambwe ambwati-nambwati mwanji wu bwandani, hima lenga wu injiro mwanji wuhi ni wunjenga wu ai sirinanda nambwe. Wunu hima keke woni wunu okokonanda nambwe.

³² Gotri lo mwanji kipe ti ete sawero: “Kale kapwa sumbu wondau hima le sa wu ha.” Ele hima do Gotri lo mwanji ti tinda wu hambwasindau. Woroto mina, wunjenga ele kapwa sumbu hinga tini wu wosindau. Woro o sumbu tombwa mina, ele kapwa sumbu wondau hima le hi wuhi tini wu rasaindau.

2

Gotri hima ni kilindau sumbu ti norukweni ri kilikondau

¹ O keke, mini hima ba fwelei sumbu ni mi kilindau hima, mini ni a sawekonda. Mini apa o mi kapwa sumbu hinde mi yekicha kumbwa. Ma mendi, mini hima ni mi kilini mwanji nomo mi handau ti, o sumbu hinga ti minjenga mi ai kilindani kapwa hima mi nandau. Hinde wowani, mini rini ni mi kilini mwanji nomo mi handau ti, minjenga ri wosindau sumbu hingambwa mi wosindau.

² Nu hambwanda, Gotri ele kapwa sumbu wondau hima leni kapwa sumbu wasa ri handau. Woro hima leni kilindau sumbu rihi ti walambe ri wosinda nambwe, norukweni ri wosindau.

³ Woro mini ele kapwa sumbu ni wondau hima leni mi kilindau ti, mini okwe o sumbu hinga ti mi wondau tini mi hambwawani hinde hinga?

Mini Gotri mini kilino sumbu ti apa mi ratakoni mi akini mi ino'o?

⁴ Hinde hinga mi hambwandau? Gotri o kapwa sumbu mi wondau tini kapwa sumbu wasa amahani mini ri handa nambwe mini keke ete ri wondani gisi huwe hinga mini ri nikisindau ti, ka tini mi hambwawani hinde, kapwa'a? Gotri okokona ti kapwa sumbu mihi gumwa mi si ki, o keke mini keke ete ri wonda. Woro o tini mi hambwanda nambwe'e?

⁵ Woroti sembe mihi ti mi toronambusini kapwa sumbu mihi gumwa mi si nambwe mi dau. O sumbu hinga ti kapwa sumbu wasa mi rano nomo tini mi waundau. Wosiwa ichekai Gotri sembe enge a rihi hima leni norukweni kilindau gisi ki amwei sukwawa o kapwa sumbu wasa mi torokonda.

⁶ Gotri ele hima wu wosindaro kapwa sumbu wasa wuhi hinga funda funda ri hambwasini o wunu ri kilikonda.

⁷ Hima fwele kwambu tiki wu etisini sumbu kipe tumbwa ete wu wondani ichai hewen ko ki Gotri ga funda wu litisini hi kipe naha wuhi ni wu toroni ete wu da ete wu da kinani wu wakindau ti, Gotri ete da ete da himamwale kipe o wunu ri hakonda.

⁸ E, hima fwele do nuwe kipe hi wuhi tumbwa wu hambwasini Gotri mwanji mwe naha tini gumwa wu sisini hima i miyaningisopo ki chikinda nambwe sumbu tini wu sirinawa, Gotri sembe enge wunu ani kapwa sumbu wasa wuhi ti wunu ri ha sindau.

⁹ Juta hima kupu lenga, hima kupu ba fwele okwe kapwa sumbu wu wowa, nomo omwesika ga amwaka omwesika tinga wunu ki sukwakon-

dau.

¹⁰ Wondawa ele sumbu kipe wondau Juta hima kupu fwelenga hima kupu ba fwele okwe wunu ichai hewen ko ki hi omwesika wu torosini sembe wahapi kipe tumbwa ya wu dakonda.

¹¹ Gotri hoko kipe mwa'ambwe leni ri hei hei hima ni ri kilinda nambwe. Mina. Wu wosiro sumbu mwe tini ri hei hei wunu ri kilindau.

¹² Woro o hingambwa, hima kupu ba fwele wunu Gotri lo mwanji wu toro nambwe, woro kapwa sumbu wu wowa, Gotri ri lo mwanji ki wunu kilino hinga mina, o wu wosiro sumbu kekembwa wunu ri kiliwa wu humbuno. E, Juta hima kupu le wunu Gotri lo mwanji wu torosindau, woro kapwa sumbu wu wowa, Gotri ri lo mwanji ki wu wosiro sumbu ni ri kilikonda.

¹³ Hima le Gotri lo mwanji wu mendi mendi bwelefo kalefo hinga wu nawa, wunu Gotri miyaningisopo ki hima kipe naha hinde wu sira kumbwa. Mina. Hima le Gotri lo mwanji wu mendini wu sirinandau hima letombwa Gotri hima kipe naha wunu ri nano.

¹⁴ Hima kupu ba fwele Gotri lo mwanji wu toro nambwe, woro wunu fwele wui inaka ni wu sirinani Gotri lo mwanji to sawero hingambwa wu wondau ti, wunu wui inaka ki kilindau sumbu wuhi tito Gotri lo mwanji hinga wunu okulandau. Mwe naha, chengi ki kaisiro Gotri lo mwanji wu toro nambwe.

¹⁵ Woro o sumbu hinga wu wondau ti, Gotri lo mwanji ki sawendau sumbu le inaka wuhi ki kaisini dau tini amwei naha mekusindau. Wondawani sembe we ki dau takisopo wuhi okwe Gotri lo mwanji wui inaka ki kaisini dau ni amwei

ya sawenda. Wondani gisi fwele ele wu wosindau kapwa sumbu o to wui inaka ki au wunu kotim-wondawani, gisi fwele ele wu wosindau sumbu ni wui inaka ki kipe wu nandau.

¹⁶ Woro a bwandau Gotri mwanji kipe amwei sawendau ti, Gotri hima leni kilino sumbu ti ichekai Gotri to ondiyasiro hima Kurais to ele hima yanini wosindaro sumbu lenga yanini wu bwandaro mwanji lenga wunu ni ri kilino gisi ki amwei naha ya sukwakonda.

Juta hima kupu le Gotri lo mwanji ni sembe wu hawa o tito kipe naha wunu okulakonda

¹⁷ Woro mini minjenga Juta hima kupu fo hinga mi uchandani Gotri lo mwanji numbwa inaka tenge naha ki ku owesini ka hinga ete ku hambwandau, ka lo mwanji to mwe naha kunu okulakondau. Wondani mini hi mihi tini mi rasaini ete mi sawendau, “Nundombwa Gotri mwe naha ni nu lotu wondau.”

¹⁸ Wondani Gotri okokona ti mi hambwandani, Gotri lo mwanji ni mini ondiyakandiyawani hima le wosiro sumbu kipe leni kipe naha mi kilindau.

¹⁹⁻²⁰ Wondani mini ka hinga mi hambwandau: “Gotri lo mwanji ki ele hambwa kipe ga Gotri mwanji mwe naha ga tinda ete a torosindau. O keke miyasa himako leni numbo a mekusino. Ani ele hundu ki dau himako ni hi hinga wunu ani okusindano. Ani hambwa kipe hambwanda nambwe himako leni ani ondiyakandiyano. Wondani ani ondiyakandiya hima hinga a dasini che leni ani ondiyakandiyandano.”

21 O mwe naha, hima ba fweleni mi ondiyakandiyandau, woro hinde wowani minjenga mi ondiyakandiyanda nambwe? Hima le hili ya sumbu wu hanja'ai ki mwanji kwambu tiki wunu mi sawendau, woro hinde wowani minjenga hili ti mi yandau?

22 Fo ete mi sawendau, “Hima apa anahopwendau sumbu tini walambe wosi hinga,” wosini minjenga walambe ya mi wosinda. Mini gambolombo gotri ni omwemendindau, woro hinde wowani minjenga ele wui lotu wo aka we ke owero mwa'ambwe kipe leni ra'aindau?

23 Mini hi mihi tunumbwa mi rasaini ete mi sawendau, “Ani Gotri lo mwanji kipe naha ani hambwandau.” Wosini minjenga o lo mwanji ni mi sawesiya'aindani Gotri hi tini walambe mi wondau.

24 Gotri mwanji foti o sumbu mihi ni ete sawero, “Kui sumbu kekembwa hima kupu ba fwele Gotri hi tini saweholiyandau.”

Hima tape kupu kutondau sumbu mwanji mu mwe

25 E, Gotri lo mwanji ni kipe naha mi sirinandau ti nawa, hima tape kupu mihi mi kutoro sumbu o kipe naha. Woro Gotri lo mwanji ni mi sawesiya'aindau ti nawa, o hima tape kupu mi kutoro sumbu mihi ti hima tape kupu mi kuto nambwe hinga mini ki ya sukwakonda.

26 Woro hima fori hima tape kupu kuto nambwe ele Gotri lo mwanji sawero sumbu kipe le ri sirinawa, ori hima hi rihi ti hima tape kupu kutoro hima hi hinga ri dano.

²⁷ Mwe naha, mini Gotri lo mwanji ni kairo chengi ni mi torosini hima tape kupu mihi mini kutosindau. Woro Gotri lo mwanji norukweni kipe mi sirinanda nambwe. O keke hima tape kupu kuto nambwe hima le, Gotri lo mwanji norukweni wu sirinandau leto, apa o mini wu kilikonda.

²⁸ E, hima fori hokosapi tokwembwa Juta hima kupu hi hinga rini uchasiwa Gotri lo mwanji norukweni ri sirina nambwe nawa, rini Juta hima kupu minde naha mina. Hima tape kupu kutondau sumbu ti okwe o hingambwa, hima tape kumbwa o sumbu hinga wosino ti apa ori hima ni Juta hima kupu minde hinde rini ucha kumbwa.

²⁹ Mina. Hima ri Juta hima kupu hinga sembe we ki ri hambwasini sumbu kipe ri sirinawa, rini Juta hima kupu minde naha. Hima tape kupu kutondau sumbu ti okwe o hingambwa, sumbu mwe ti sembe we kipe ni sawendau. Hoko ki dau kaisiro himiki to mina, Gotri Himamwale to ri wosiwa hima tape kupu kutondau sumbu minde naha ya sukwakonda. Hima fori o sumbu hinga ri sirinawa rini hima lei miyaningisopo ki mina, Gotri miyaningisopo ki hi kipe ri torono.

3

Kapwa sumbu ti sumbu kipe ni hinde apa takwili kumbwa

¹ Woro kale Juta hima kupu le, hima kupu ba fweleni bwele numbo hinga ki wu dikiro? Hima tape kupu kutondau sumbu ki bwele sumbu kipe hinga to sukwandau?

² Aiyo! Sumbu ba fo ba fo kipe le wunu ki miyafu naha sukwasini dau. Metengei naha ka hinga: Gotri mwanji kipe rihi ti Juta hima kupu leto aulinda kinani wunu ri haro.

³ Woro mwe naha, wunu fwele do Gotri mwanji ni sembe wu ha nambwe. Ka kapwa sumbu wuhi to Gotri inaka ni jamekowa mwanji mwe naha rihi ri hanja'aino'o?

⁴ Minambwe naha! Hima anasawe le tinda mwanji sa wu gambonda, woro Gotri tombwa mwanji mwe naha kumbwa bwandau. Hinde wowani, Gotri chengi ka hinga sawero:

“Wowa ele himiyama hurahama o ya wu hambwakonda, mwanji mihi ti mwe naha kumbwa mi bwandau. Ete wowa hima le mini kotimwowa mi mwanji mwe naha ki o ya wunu mi dikikonda.”

⁵ Wo hinde hinga? E, kapwa sumbu nuhi to o Gotri sumbu kipe ni amwei wondau ti nawa, apa hinde hinga nu saweno? Kapwa sumbu wasa tini nunu hakondau Gotri rini kapwa hima, o hinga nu saweno'o? Ani apa nunu hima i inaka tini ani hambwasini a sawendau.

⁶ Minambwe naha! E, Gotri hima kipe nambwe nawa, apa do nuwe kipe hima i sumbu hinde hinga ri kilino?

⁷ E, mwanji gambo ahi to Gotri mwanji mwe naha ni amwei woni hi rihi tini omwesika iwa, wo hinde wowani kapwa sumbu wondau hima hinga ri ani uchani kapwa sumbu wasa ahi keke nomo ri ani hakondau?

⁸ O hinga nawa ka hinga ma nu sawe: “Ma, kapwa sumbu nu wowa, o nui kapwa sumbu to sumbu kipe ni amwei sa rasukwa.” Ka sumbu

hinga ti kipe'e? Minambwe naha. Woro hima fwele kapwa mwanji ka hinga wu ani sawendau: “Pol ri mwanji okwe o hingambwa.” Ichekai Gotri kapwa sumbu wasa wunu hano gisi ki Gotri norukweni wunu ri kilino.

Hima kipe naha fori da nambwe

⁹ Wo ku hambwawani hinde hinga? Hima kupu ba fweleni nu dikisini kipe nu dau'u? Minambwe naha. Mwe naha ki nu sawehiro, kapwa sumbu ti nunu Juta hima kupu ga Girik himako ga tinda ete nunu gwarosindau.

¹⁰ Gotri chengi o sumbu ni ete sawero:

“Kapwa sumbu wonda nambwe hima fori da nambwe. Minambwe naha.

¹¹ Hambwa kipe hambwandau hima fori da nambwe. Hima fori Gotri ni wakini hei nambwe.

¹² Ele hima hinga tinda ete numbo kipe ti wu hanja'aisini ele kapwa numbo kumbwa ihiro. Sumbu kipe wosindau hima nambwe. Mwe naha, hima forito sumbu kipe ri wosinda nambwe.

¹³ Takisopo wuhi ti matimat wa to tukwasindau hinga haunasindau. Wosiwani mwanji gambo miyafu naha ki wu bwandani, au hopo to hima ni sewani handau hinga hima i sembe walambe i kinani kapwa mwanji ba fo ba fweleni o wu bwandau.

¹⁴ Hima walambe i kinani ele kapwa mwanji wui takisopo ki talesindau.

¹⁵ Wunu hima ba fweleni amahani ete wu omwemendini wu yeni sindau.

16 Gisi gisi mwa'ambwe miyafu leni walambe wu woni hima leni sembe nomo wu handau.

17 Hima ba fwelenga sembe wahapini fundu wu danu numbu ti wu hikisandau.

18 Wunu Gotri ni gamweche ri wu akindu nambwe.”

19 Nu hambwandau, Gotri lo mwanji ti, o lo mwanji tako tokwe dasini ichi'uchandau hima leto wu sirina kinani wunu sawero. O hinga ri wosiro ti, apa hima fori ete saweno keke, “Ani hima kipe naha.” Mina. Nunu ele mapwa ki dau hima hinga tinda ete Gotri miyaningisopo ki nunu mwanji chele.

20 Hinde wowani, Gotri chengi sawero hinga hima fori Gotri lo mwanji ri sirinani Gotri miyaningisopo ki hima kipe naha hinde ri da kumbwa. Gotri lo mwanji tombwa kapwa sumbu nuhi le amwei nunu mekundau.

Kurais ni sembe haro hima ritombwa hima kipe hi ti rini ki dau

21 Woro apa Gotri hima ni kipe nandau sumbu ti amwei sukwahiro. Woro do sumbu Gotri lo mwanji ni sirinandau numbu ki sira nambwe, numbu ba foki siraro. Gotri lo mwanji ga Gotri mwanji bwarakarandaro hima lenga o sumbu ni amwei naha wu bwandaro to siraro.

22 Gotri hima ni kipe nandau sumbu ti sumbu mwe ti ka hinga: Hima ri Jisas Kurais ni sembe mwe naha haro hima ritombwa Gotri hima kipe naha rini nandau. Ele himiyama hurahama sembe wuhi Kurais ni wu hawa Gotri hima kipe naha wunu ri nandau. O numbu tombwa dawani hima fori numbu ba foni ri sirina hinga, mina.

²³ Hinde wowani, nunu ele hima hinga tinda ete kapwa sumbu nu woro keke Gotri ga hewen ko ki hinde apa nu da kumbwa.

²⁴ Wowani Gotri nunu heifuni nunu keke ri woni Jisas Kurais ri rumbwe'iwani sikani ya wungwa hinga jini ai nunu ratawani Gotri apa hima kipe naha ai nunu ri uchandau. Woro ka sumbu ya wungwa ki nu ra nambwe, mina, Gotri Jisas Kurais ni huwandari nunu hawani o sumbu nu raro.

²⁵⁻²⁶ Imbihumbwa Gotri Jisas ni ri rumbwewa do nuwe ki sikani me yapweke tiki ri hawa fi rihi ti owehenasiwa o fi rihi to sembe rini ni haro hima i kapwa sumbu yoko kinani rini ondiyasiro. Woro o ondiyasiro sumbu rihi ti mwe naha ri wosiro ti, hima ni kipe ri nandau sumbu rihi ti amwei sukwaro tini nunu ri mekuro. Imbihumbwa Gotri ele himiyama hurahama kapwa sumbu ete wu wondaro ti keke sembe enge ri akoni amwaka wasa amahani wunu ri ha nambwe. Woro apa do gisi ki hima ni kipe ri nano sumbu rihi ti amwei ya nunu ri mekusinda. O keke apa nu hambwandau, Gotri rini hima kipe naha, wosini Jisas ni sembe wu haro hima leni hima kipe naha wunu ri nandau.

²⁷ Apa hi nuhi rasaindau numbo nuhi so? Numbo nambwe, numbo nuhi ichakihiro. Ka bwele mwa'ambwe to o numbo ichakiro? Ka Gotri lo mwanji ni sirinandau sumbu to'o? Minambwe naha! Gotri ni sembe handau sumbu to nunjenga hi nuhi nu rasaino numbo ni ichakiro.

²⁸ Nunu ka hinga nu sawendau: Gotri ni sembe handau sumbu tombwa Gotri rini ni hima kipe ri nandau. Hima ri Gotri lo mwanji numbwa

sirinawa Gotri hima kipe hinde rini na kumbwa.

²⁹ Ku hambwawani hinde hinga? Gotri, Juta hima kupu le wui Gotri tombwa'a, hima kupu ba fwele wui Gotri mina? Mina. O hima kupu ba fwele okwe wui Gotri.

³⁰ Gotri rini funda. Woro hima tape kupu kutosiro hima fori Gotri ni sembe mwe naha ri hawa Gotri ori hima ni hima kipe ri nakonda. E, hima tape kupu kuto nambwe hima fori Gotri ni sembe mwe naha ri hawa Gotri o hingambwa hima kipe o rini nakonda.

³¹ O hinga nawa Gotri ni sembe nu handau sumbu nuhi doti Gotri lo mwanji ni nu takichandau'u? Minambwe naha. Sembe ha sumbu ni nu sirinani Gotri lo mwanji mu mwe tini nu chikindau.

4

Gotri Epuraham ni hima kipe naha ri naro

¹ Nui atei Epuraham rini hima minde, nunu hingambwa. Woro apa Epuraham ni hinde hinga nu saweno?

² E, Epuraham Gotri lo mwanji ni ri sirinani o sumbu kipe rihi ki Gotri rini ni hima kipe naha ri nasipo, rini apa hi rihi tunumbwa ri rasaikoro. Woro Gotri miyaningisopo ki o sumbu hinga hinde ri wosi kumbwa.

³ Gotri chengi hinde hinga sawero? Gotri chengi ete sawero: “Epuraham Gotri ni sembe ri hawani Gotri hima kipe rini naro.”

⁴ Nu hambwanda, hima le ya tau wu rasini ya wu torondau ti, o ya ni huwandari haro ya hinga

apa nu na hinga. Mina. O tau raro keke wasa tini wunu haro.

⁵ Woro hima fori Gotri lo mwanji ni ri sirinano tau ri hanja'aisini Gotri ni sembe mwe naha ri hawa, kapwa sumbu wondau hima leni hima kipe nandau Gotri to o sembe ha sumbu rihi tini ri hambwani hima kipe rini ri nakonda.

⁶ Defit okwe lo mwanji sirinandau tau ki mina, numbo ba foki Gotri hima ni hima kipe nandau sumbu ni ri toroni eripe'aripendau hima ni sawero.

⁷ Defit ete sawero:
“Ele hima kapwa sumbu wuhi Gotri rani rumbwero le wunu sa wu eripe'aripe.

⁸ E, Apukolaka hima foriki kapwa sumbu fo ri hei nambwe nawa ori hima sa ri eripe'aripe.”

⁹ Woro ka eripe'aripe sumbu ti, ku hambwawani kale hima tape kupu kutoro himako tombwa wu eripe'aripeno'o, mina, hima tape kupu kuto nambwe himako okwe wu eripe'aripeno. Norukweni ma nu hambwa. Nunu ete nu sawendau: “Gotri Epuraham sembe ha sumbu tumbwa ri heisini hima kipe rini ri naro.”

¹⁰ Wo Epuraham hinde hinga ri dasiwani Gotri hima kipe naha hinga rini naro? Hima tape kupu rini kutosiwani o sumbu rini ki sukwaro'o, hima tape kupu rini kuto nambwe ri dawani o sumbu rini ki sukwaro? Hima tape kupu rini kuto nambwe ete ri dawani Gotri hima kipe rini ri naro.

¹¹ Hima tape kupu rini kuto nambwe ri dasini Gotri ni sembe ete ri hasiwani Gotri hima kipe naha rini naro. Wosiwani hima tape kupu ya

rini kuto. Woro o hima tape kupu rini kutoro sumbu rihi to menuku hinga nunu mekusiwani ka hinga ya nu hambwau, Epuraham hima tape kupu rini kuto nambwe gisi ki Gotri ni sembe ri haro kekembwa Gotri hima kipe naha rini naro. O keke hima tape kupu kuto nambwe hima le Gotri ni sembe wu hasiwani Gotri hima kipe wunu naro le wui metele hinga ya ri da.

¹² Wondani hima tape kupu kutoro hima le okwe wui metele hinga ya ri da. Woro wunu hima tape kupu wunu kutoro sumbu tombwa mina, imbihumbwa Epuraham hima tape kupu rini kuto nambwe ri dasini Gotri sembe ri hasini ri indaro hingambwa Gotri ni sembe wu hasini o seke wange rihi hingambwa wu sirinandau.

Gotri injiro mwanji ti Gotri ni sembe haro hima le wuhi

¹³ Imbihumbwa Gotri Epuraham ga ele ri hima kupu ga mwanji fundu wu injisini ri sawero, ele nuwe hinga tinda ete wunu ni ri ha ki. Woro Epuraham Gotri lo mwanji ni kipe tumbwa ri sirinandawani Gotri rini ga mwanji fi injiro'o? Mina. Epuraham sembe ete ri hasiwani Gotri hima kipe rini nasini rini ga mwanji ya fi inji.

¹⁴ E, ete wu hambwawa, Gotri lo mwanji ni sirinandau himako tombwa Gotri wunu ha ki mwanji injiro mwa'ambwe ni wu torono, wosini Gotri ni sembe handau sumbu ni bwelefo kalefo hinga wu nawa Gotri mwanji ri injiro sumbu ti okwe kwambu nambwe wa'aikonda.

¹⁵ Nu hambwanda, Gotri lo mwanji to hima i kapwa sumbu ni amwei wowani Gotri sembe enge a ti sukwandau. E, Gotri lo mwanji da

nambwe nawa, Gotri ni sawesiya'aindau sumbu okwe da nambwe.

¹⁶ O keke Gotri mwa'ambwe ha ki mwanji injiro ti, o mwa'ambwe ni wu toro kinawa sembe ha sumbu numbo kumbwa wu torono. O mwa'ambwe hinga wu torono ti, Gotri hima keke wo sumbu wunu okulawambwa wu torono. Wosiwa ka mwa'ambwe Gotri ha kinani mwanji injiro ti Gotri lo mwanji tororo himako tombwa mina, Epuraham ri sembe ha sumbu numbwa wu sirinandau himako wunu okwe apa mwe naha wu torono. Hinde wowani, nunu ele hima hinga tinda ete Epuraham tombwa mwaseni sukwaro atei nuhi.

¹⁷ Hinde wowani, Gotri chengi ka hinga sawero: “Mini ani esisiwa ele hima kupu hinga tinda ete wui atei hinga mi dano.” Doha'a mwanji Gotri rini ga fi injiro ti, Gotri miyaningisopo ki kwambu naha ete dau. Epuraham o mwanji ni ri mendini Gotri ni sembe ya ri ha. Do Gotri tombwa ele haro hima ni ri ai rasaindani do nuwe ki sukwa nambwe mwa'ambwe hinga ni ri sawewani ya sukwanda.

¹⁸ Epuraham rini ele hima wui metele hinga ri sukwa kinani Gotri rini sawero ti, o sumbu rini ki mwe naha sukwano numbo ti ri hambwa nambwe, woro o Gotri mwanji ni mwe naha ri nani sembe ete ri hasiro. O keke Gotri rini sawero do mwanji, “Ichai mi anitafenita le miyafu naha sukwano,” woro hingambwa ya sukwa.

¹⁹ Epuraham asama rihi ti 100 asama hinga iwani hima tape rihi ti ya hopwene. Ete wowani Sera okwe tape tihi ti o hingambwa ya hopwene.

Woro Epuraham o mwanji Gotri ga fi injiro tini ri hambwasini sembe ha sumbu rihi ti rai nambwe.

²⁰ Gotri ichekai sukvano sumbu tini ri sawesiwani Epuraham o mwanji ni ri mendisini inaka fisi hinga ri hambwani sembe ha sumbu rihi ti ri hanja'ai nambwe. Mina. Sembe ha sumbu rihi ti toronambusini Gotri hi ti ete ri rasaindaro.

²¹ Rini sembe kwambu naha ki ri hasini ete ri hambwasiro, Gotri imbihumbwa ri sawero mwanji hingambwa o ri wosikonda.

²² Ete wowani Gotri chengi ki sawero hinga, “Gotri Epuraham sembe ha sumbu ti ri heini hima kipe naha rini ri naro.”

²³ Ka mwanji Gotri chengi ki ka hinga dau ti: “Gotri rini heini hima kipe naha rini naro,” ti Epuraham numbwa ri sawe nambwe.

²⁴ Mina. Nunu okwe tinda ete nunu sawero. Jisas Apukolaka nuhi ni ai rasairo Gotri ni sembe nu hawa Gotri sembe ha sumbu nuhi ni ri heini hima kipe nunu ri nano.

²⁵ Hinde wowani, Gotri Jisas ni rumbwewani sikani kapwa sumbu nuhi rani rumbwe kinani me yapweke ki haro. Wosiwani Gotri nunu ni hima kipe ri na kinani matimat ki ai rini rasairo.

5

Gotri hima kipe nunu ri naro

¹ Sembe mwe naha nu hasiwani Gotri hima kipe nunu ri naro. O keke nui Apukolaka Jisas Kurais nunu okulawani Gotri ga sembe wahapi kumbwa ya nu da.

² Kurais rindombwa do Gotri hima keke wo sumbu ki nu raru kinani numbo ri nambusiwani apa sembe nu hasini o ki nu raruni ya nu da.

Wosini ichai Gotri ga hewen ko ki kipe tumbwa ete nu dano tini nu nikisindani sembe nuhi ti omwesika ya nu eripe'aripenda.

³ Woro o sumbu kekembwa nu eripenda nambwe. Mina. Nomo nunu ki sukwandau sumbu ti okwe nu eripendau. Nu hambwanda, o nomo nu randau ti, o nomo to nunu okulandawa sembe ha sumbu nuhi kwambu ki nu toronambusini ete nu dano.

⁴ E, sembe ha sumbu nuhi kwambu ki nu toronambusini nu dano ti, apa ele simiyanehei sumbu ni dikino kwambu Gotri nunu hawa nu torono. E, ele simiyanehei sumbu ni dikino kwambu Gotri nunu hawa nu torono ti, ichai Gotri ga kipe naha nu dano sumbu tini sembe mwe naha nu hasini nu nikisindano.

⁵ E, do sembe mwe naha nu hasini nu nikisindano sumbu ti, nindumwasari apa hinde i kumbwa. Hinde wowani, Gotri ri Himamwale kipe nunu hasiwani Gotri hima keke wo sumbu omwesika rihi ti sembe we nuhi ki ri owehenaro.

⁶ Imbihumbwa nunu kwambu nambwe nu dawani o gisi naha kumbwa Kurais Gotri ni gumwa nu sindaro hima leni ai rata kinani me yapweke tiki ri haro.

⁷ Hima fori apa Gotri lo mwanji tumbwa norukweni sirinandau hima kipe rini okula ki apa ri hano'o? Ani hambwawani, mina. Woro hima keke wondau hima rini okula ki hima funda hima funda apa sembe rihi kwambu fwesini ri hano umo. A hikisandau.

⁸ Woro nunu kapwa sumbu ga ete nu dawani Kurais nunu okula kinani ri haro. O sumbu hinga ri woro ti, Gotri inaka rihi ti nunu kekembwa ete ri wondau sumbu tini amwei nunu ri mekuro.

⁹ Kurais fi rihi ti owehenani nunu yokosiwani apa Gotri hima kipe ya nunu ri nanda. O keke mwe naha nu hambwanda, ichai ete nunu ri okulandawa kapwa sumbu wasa ti hinde apa nu toro kumbwa.

¹⁰ Imbihumbwa Gotri miho hinga nu dawani o gisi ki Gotri ri Che nunu keke me yapweke ki ri haro. O ri Che haro keke ana'omwemendindau sumbu ti ri humbusini Gotri ga sembe wahapi ki dau sumbu kipe tini ya nunu ri ha. O keke apa ya nu hambwanda, o Che ri ai saini ri tororo himamwale keke Gotri ya ai nunu ra'aikonda.

¹¹ Woro o tombwa mina. Nui Apukolaka Jisas Kurais nunu okulasiwani Gotri ga sembe wahapi ki ya nu dau. Woro o tau kwambu ri raro ti keke apa Gotri ni ya nu eripe'aripenda.

Atam handau bomo tini rasukwawani Jisas himamwale ga dau bomo tini rasukwaro

¹² O keke ma nu hambwa: Hima fori kapwa sumbu wosiwani o kapwa sumbu to do nuwe ki ya sukwa. Wokoni o kapwa sumbu to o hima handau sumbu ni ya rata. Wokowani hima handau sumbu oti ele hima hinga tinda ete ya wunu toro. Hinde wowani, ele hima hinga tinda ete kapwa sumbu wu woro.

¹³ Gotri lo mwanji Moses ki ta nambwe dawani, o gisi ki ete kapwa sumbu do nuwe ki ete daro. Woro Gotri lo mwanji nambwe nawa, apa hima le wu wosindau sumbu ni kapwa sumbu hinga norukweni hinde wu kili kumbwa.

¹⁴ Hima handau sumbu ti Atam ki ambwesini ete ta tani Moses ri daro gisi okwe ambwesiwani ele hima hinga tinda wu haro. Wunu fwele

Atam to Gotri lo mwanji ni sawesiya'aisini kapwa sumbu ri woro hinga wu wo nambwe, woro hima handau sumbu to ete wunu yewaliro. Atam rini ri gumwa ki sukwakondau hima ni mekundau mwale hinga ri etisindau.

¹⁵ Woro Atam ri kapwa sumbu ga Gotri hima keke wo sumbu ga fini opi hingambwa mina. Minambwe naha. Hima funda ri kapwa sumbu kekembwa hima miyafu naha handau. Woro Gotri hima keke wo sumbu ga hima fori hi ti, Jisas Kurais, hima keke woni mwa'ambwe huwandari handau sumbu ga ka sumbu fisi omwesika naha, handau sumbu tini funda dikisini hima miyafu naha ki ini wui sembe we ki talesindau.

¹⁶ Gotri huwandari handau mwa'ambwe ga hima funda ri woro kapwa sumbu ga fini opi hingambwa mina, fini apumbwa apu. Kari hima ka kapwa sumbu ri woro ti, Gotri o ri kapwa sumbu funda kekembwa ele hima ni kapwa hima ri nani kapwa sumbu wasa wuhi wunu ri hakondau. Woro Gotri huwandari handau mwa'ambwe ti, hima miyafu naha kapwa sumbu wu wondau tini ri heifuni wunu keke ri woni hima kipe wunu ri nandau.

¹⁷ Hima funda ri Gotri mwanji ni sawesiya'aini kapwa sumbu ri woro keke hima handau sumbu to king apukolaka hinga ele hima ni aulindaro. Woro apa hima funda ri, Jisas Kurais, ri woro sumbu keke himamwale kipe ga dau sumbu to hima handau sumbu ni funda ete dikisindau. O keke Gotri hima keke wo sumbu ga Gotri huwandari handau hima kipe nandau sumbu ga tororo hima hinga tinda ete wunu himamwale kipe ga

wu dasini Jisas Kurais ga king apukolaka hinga wu aulindakonda.

¹⁸ O keke do mwanji ni ma nu hambwafwa'ai: Hima funda ri Gotri ni sawesiya'airo ti keke nunu tinda ete Gotri nunu ni kapwa hima ri nasini kapwa sumbu wasa nuhi nunu ri hakonda. Woro hingambwa hima funda ri sumbu kipe ri wosiwani Gotri o sumbu kipe ni ri heini hima kipe naha nunu ri nasiwani apa himamwale kipe tinga ete nu dakonda.

¹⁹ Hima funda ri Gotri mwanji ni sawesiya'airo ti keke, hima miyafu naha kapwa sumbu wondau hima hinga ya wu sira. Woro o hingambwa hima funda ri Gotri mwanji mendini ri sirinawani o hima sumbu rihi keke ele hima hinga tinda ete hima kipe naha wu sirano.

²⁰ Gotri lo mwanji do nuwe ki taro ti, hima le o lo mwanji ni numbo miyafu naha wu sawesiya'aindawa kapwa sumbu omwesika wuhi amwei naha wunu ki sukwa kinani. Kapwa sumbu wuhi amwei naha wunu ki sukwandawa Gotri hima keke wo sumbu okwe o hingambwa omwesika sukwani talekonda.

²¹ Kapwa sumbu wondau sumbu ti hima handau bomo tini rasukwani ele hima ni aulindaro hinga apa Gotri hima keke wo sumbu to Gotri hima ni kipe nandau sumbu ni rasukwani hima leni aulindawani wunu Jisas Kurais nui Apukolaka ki ete da ete da himamwale wu torokonda.

6

Nunu Jisas Kurais ga funda ete nu haro

¹ O keke apa bwele mwanji hinga tini nu bwano? Ka hinga tini nu saweno'o, "Kapwa sumbu miyafu nu wondawa Gotri hima keke wo sumbu okwe miyafu nunu ki sa sukwanda"?

² Minambwe naha! Nunu nui sembe we ki kapwa sumbu wo ki au saindau sumbu to haro. O hinga nawa, apa hinde hinga o kapwa sumbu ki ete nu ai ino?

³ Nunu Jisas Kurais ga funda ete nu haiyenambusini uku ti nu yaro. O sumbu keke nunu tinda ete rini ga funda ete nu hasini uku ti nu yaro. Woro ka tini ku hambwanda nambwe'e?

⁴ O uku nu yaro ti keke Jisas ga funda ete nu hasiwani rini ga funda ete matimat ki nunu siro. Wosiwani Yapai Gotri hi hinga okundau kwambu rihi tiki Kurais ni matimat tiki ai rini rasairo. Woro o hingambwa nunu okwe himamwale kipe nu torosini numbo ako ki nu ichi'uchanda kinani ri okokonandau.

Nunu okwe Kurais ga ete da ete da himamwale kipe nu tororo

⁵ E, nunu Kurais ga funda ete nu anangausini nu haro ti nawa, nunu o hingambwa rini ga funda ete nu ai sairo.

⁶ Nu hambwanda, sembe hukwe nuhi ti Kurais ga me yapweke ki yeni siro ti, kapwa sumbu sukwandau hima tape tape nuhi ti humbuwa kapwa sumbu tau ra himache hinga nu dau sumbu tini nu hanja'ai kinani.

⁷ Hinde wowani, hima fo Kurais ga haro ti, apa kapwa sumbu hinde rini toronambusi kumbwa.

⁸ Ka tini sembe mwe naha nu hasindau, e, Kurais ga me yapweke ki funda nu haro ti nawa, nunu rini ga nu ai saisini ete nu dano.

⁹ Nu hambwanda, Kurais matimat ki ri hasini ri ai sairo ti keke, apa hinde ri ai ha kumbwa. Hima handau sumbu to hinde ai rini auli kumbwa.

¹⁰ Numbo funda naha ri haro, woro o sumbu rihi ki kapwa sumbu ni ri dikiro. Wosini apa himamwale ga ri dau ti Gotri ga ya fi da.

¹¹ Woro o hingambwa kunu okwe ka hinga ma ku hambwa: Kunu kapwa sumbu kwambu tako ki ku da nambwe mina, kunu Gotri miyaningisopo ki Kurais Jisas ga funda ku anan-gausini himamwale ku torosini rini ga funda ete ku dau.

¹² O keke apa kapwa sumbu ni ku ohounawa o kapwa sumbu to matimat ki kupwa'aikondau hima tape kuhi ki kunu aulindawa kui hima tape okokona tini ku sirinanda kei. Mina.

¹³ Apa seke tapa kuhi ti kapwa sumbu wo ki ku ha kei. Hima tape kuhi ga himamwale kuhi ga tinda ete sumbu kipe tini ku wo ki Gotri ni ma ku ha. Hinde wowani, kapwa sumbu kuhi ki ku hasini ku daro ti, Gotri ri kwambu ki kunu ai rasaiwani himamwale tinga ku dau.

¹⁴ Ku hambwanda, kapwa sumbu to kui apuko-laka hinga hinde kunu aulinda kumbwa. Hinde wowani, apa Gotri lo mwanji tako ki ku da nambwe mina, Gotri hima keke wo sumbu tako rihi ki ku dau.

Nunu sumbu kipe tini wondau tau ra himache hinga nu dau

¹⁵ O hinga keke hinde hinga apa ya nu wokondau? Nunu apa Gotri lo mwanji tako tokwe nu da nambwe, mina, nunu Gotri hima keke wo sumbu tako ki nu dau. O keke apa kapwa sumbu nu wono'o? Minambwe naha!

¹⁶ Woro ka sumbu ni ku hambwanda nambwe'e? E, kui hima tape le hima foni ku hasini ri mwanji ni ku sirinawa, kunu ri tau ra himache hinga ku dano. Apa kapwa sumbu tau randau himache hinga ku dawa ichai Gotri kunu sawewa funda ku hakonda. Gotri mwanji ni ku mendini ku sirinandau tau ra himache hinga ku dawa Gotri kunu sawewa hima kipe naha rihi ku dakonda.

¹⁷ Mwe naha, imbihumbwa kapwa sumbu tau ra himache hinga ku dawani, dani ini Gotri ai kunu toroni ri mwanji kipe tako tokwe kunu owe-siwani apa o ri mwanji kipe ni ya ku sirinanda. O Gotri sumbu kipe ti keke apa ma rini nu wese'a!

¹⁸ Kunu kapwa sumbu wemi naha ki ku dani kapwa sumbu to kunu aulindawani Gotri to ai kunu ratasiwani apa ri sumbu kipe ni sirinandau tau ra himache hinga ya ku da.

¹⁹ Mwahapa kuhi le kwambu ki ku hambwanda nambwe. O keke nunu hima lei nui hambwa tini ani hambwasini amwei ka hinga a sawekonda: Imbihumbwa kunu kui himamwale kisi wondau kapwa sumbu ga Gotri lo mwanji sawesiya'aindau sumbu ga ku wosi ki kui hima tape ti ku hawani ele kapwa sumbu to kui apukolaka hinga kunu aulindawani o numbo kumbwa ete ku indaro. Woro apa kui hima tape le sumbu kipe tini ku wo ki ma ku hawa ele sumbu kipe to kunu aulindawa fwa tito halayasini dau hinga ma ku

da.

²⁰ Imbihumbwa kapwa sumbu to apukolaka hinga kunu aulindaro gisi ki sumbu kipe tini wondau tau ra himache hinga ku da ki au kunu sai nambwe.

²¹ Woro o kapwa sumbu tau ra himache hinga ku daro gisi ki, apa o kapwa sumbu ni huruhumba hinga ku heindau ti, bwele mwa'ambwe kipe foni o sumbu ki ku tororo? Mina. O sumbu miya hinga ti hima handau bomo tini rasukwandau.

²² Woro kapwa sumbu to apukolaka hinga kunu aulindaro ti, Gotri tau ra himache hinga ku da kinani o kapwa sumbu we naha ki kunu rataro. Wosiwani ka sumbu kipe hinga ni ku torokonda: Kunu ku ichi'uchandano numbo le halaya naha ku dasini ku ichi'uchandani ete da ete da himamwale ku torokonda.

²³ Kapwa sumbu tau ra himache ri torokondau tau wasa rihi ti hima handau sumbu. Woro nunu Gotri tau ra himache nu torokondau tau wasa nuhi ti Gotri nimba nunu hakondau ete da ete da himamwale kipe. Ka ete da ete da himamwale kipe ti nui Apukolaka Jisas Kurais ri raro tau ki sukwaro.

7

Apa sumbu ako sirinandau tau tini nu randau

¹ Ai hiparakambwe le, ani doha'a mwanji Gotri lo mwanji kipe hambwasindau hima leni kunu a sawekondau. Hima ri himamwale rihi ga dano gisi kumbwa Gotri lo mwanji tako ki ri dasiwa Gotri lo mwanji to rini aulindano. Woro kunu o sumbu ni ku hambwanda nambwe'e?

² E, humwe fo hima foringa fi anahopwesini ti hurache ha nambwe ete dawa, o fi anahopwero sumbu keke rini ga ete ti dano. Woroti hurache to hawa, o fi anahopwero sumbu ti ai tini torosi hinga.

³ O keke hurache tihi ha nambwe ete ri dawa, o humwe rihi ti ini hima ba foki hura ti ai liwa, anahopwendau sumbu tini walambe woro humwe hinga ya tini uchakonda. Woro hurache to haro ti nawa, o fi anahopwero sumbu tako tokwe ti da nambwe. O keke hima ba foki ti ini hura ti ai liwa anahopwendau sumbu tini walambe wondau humwe hinga mina.

⁴ Woro o hingambwa, ai hiparakambwe le, Kurais ri hima tape ti kunu keke me yapweke ki ri haro keke kunu ga lo mwanji kwambu tiki kunu aulindau sumbu ga ana'ape haro. O keke apa Gotri lo mwanji ti ai kunu toronambusi hinga. O sumbu hinga kunu ki sukwaro ti, kunu hasini ai sairo hima riki hura ku liwa Gotri sumbu kipe tunumbwa ku wosinda kinani.

⁵ Sembe hukwe ni nu sirinandaro gisi ki Gotri lo mwanji oti nui sembe ni yeni rasaiwani hima tape to okokonani au saindau kapwa sumbu tini nu wondaro. Wosiwani o kapwa sumbu to nunu yeni sindaro.

⁶ Woro apa Kurais ga funda ete nu hasiwani nunu toroni etipesindaro lo mwanji ti apa apukolaka hinga nunu aulinda nambwe. Wosiwani apa lo mwanji hukwe ki mina, Gotri Himamwale ako ki tau nuhi nu randau.

Kapwa sumbu to walambe naha ki nunu iro

⁷ O hinga ti nawa hinde hinga apa nu saweno? “Gotri lo mwanji ti mwa'ambwe kapwa naha, kapwa sumbu tini rasukwandau.” O hinga nu saweno'o? Minambwe naha! Hinde wowani, Gotri lo mwanji to kapwa sumbu ahi ani meku nambwe napo, apa o kapwa sumbu ni kapwa hinde ani hambwakoro ambwa. Lo mwanji ete sawero, “Apa hima i mwa'ambwe foni heini okokona kei.” E, Gotri lo mwanji o hinga ani sawe nambwe napo, apa o hima i mwa'ambwe ni heini okokonandau sumbu ni kapwa a nakoro ambwa.

⁸ Woro kapwa sumbu oti do Gotri lo mwanji ki numbo wakitekini hima i mwa'ambwe tini heini ani okokonandau sumbu tini ai sembe tini yeni rasaindawani sukwandau. Woro lo mwanji nambwe nawa, kapwa sumbu oti haro hinga amwei sukwa nambwe ete wanindano.

⁹ Imbihumbwa Gotri lo mwanji nambwe a daro gisi a hikisasini ka hinga ani hambwandaro, “Ani mwale tinga a dau.” Woro apa Gotri lo mwanji ani tambwa tawani inaka ki kapwa sumbu oti amwei sukwani himamwale ahi ti torokowani ya ani ha.

¹⁰ Gotri lo mwanji ri ani haro ti, himamwale kipe ri ani ha kinani. Wosiwani mina, ani himamwale kipe a toro nambwe, o lo mwanji to ya ani yeni si.

¹¹ Hinde wowani, kapwa sumbu oti lo mwanji ki numbo fo wakitekini ani gambosini lo mwanji ki ani yeni siro.

¹² O keke ma nu hambwa, Gotri lo mwanji ti Gotri to wosiwo mwa'ambwe kipe naha. Wosiwani ele sawendiri mwanji hinga tinda Gotri

lo mwanji ki dau le okwe Gotri to wosiro mwa'ambwe kipe naha lembwa.

¹³ Woro apa hinde hinga? Ka mwa'ambwe kipe naha to ani yewani ani haro'o? Minambwe naha! Kapwa sumbu ahi tombwa ani yewani ani haro. O keke kapwa sumbu oti amwei suk-wawani ani heini ya ani hambwa, kapwa sumbu oti kapwa mwa'ambwe naha. Kapwa sumbu to ka mwa'ambwe kipe ki nunu yeni sindau. O sumbu keke Gotri lo mwanji ti o kapwa sumbu mu mwa'ambwe mwe naha nunu mekusindau.

Kapwa sumbu to inaka nuhi tini toro'injisindau

¹⁴ Nu hambwanda, Gotri lo mwanji ti, Gotri ni nu sirinano numbo kipe ti nunu mekusindau. Wosiwani sembe hukwe ahi ti dawani, Gotri ni a sirina ki mina, kapwa sumbu to ete ani toronambusiwani ri tau tunumbwa ete a randau.

¹⁵ Wondani o a wosindau sumbu mu mwe ti ani hikisindau. Hinde wowani, o sumbu kipe ni a wo ki ani okokonandau ti, o sumbu ni a wonda nambwe. Mina. A diyahandau kapwa sumbu ni ya ete a wosinda.

¹⁶ Ele kapwa sumbu hinga a diyahandau leni a wosindau ti, ani ele kapwa sumbu ni a wosi wosi Gotri lo mwanji ni kipe a nandau.

¹⁷ O keke apa ya nu hambwanda, o kapwa sumbu ai okokona ki a wonda nambwe. Mina. O kapwa sumbu ai sembe we ki dau to sukwa sukwa wondau.

¹⁸ Hinde wowani, ani hambwanda, sembe we ahi ki kwai sumbu kipe foto da numbwa. Ani sembe hukwe ahi tunumbwa a sawendau. Mwe

naha sumbu kipe a wosi ki ani hambwanda, woro hinde hinga apa a wosi kumbwa.

¹⁹ Mwe naha. Sumbu kipe a wosi ki ani hambwanda, woro a wosinda nambwe. O kapwa sumbu a wosi ki a diyahandau tini ya a wosinda.

²⁰ O sumbu a diyahandau tini a wosindau ti, anjenga ai okokona ki o sumbu a wosinda nambwe. Mina. O kapwa sumbu ai sembe we ki dau to sukwa sukwa wosindau.

²¹ O keke ka sumbu hinga to ani heiwani sembe we ahi ki ya kwai dau: Sumbu kipe a wosi ki ani okokonandau ti, kapwa sumbu to tani o numbo ahi ti ya ichakinda.

²² Mwe naha, inaka ahi ti Gotri lo mwanji ni mwe naha ani okokonandau.

²³ Woro ele hima tape ahi ki ani heiwani lo mwanji ba foto ya kwai dau. Wondawani o lo mwanji ba fonga inaka ahi ki dau Gotri lo mwanji ga ya fi anayenda. Wondani hima tape ahi ki dau lo mwanji ba foto kapwa sumbu tiki ya ani rawarunda.

²⁴ Aiyo, ani walambe naha ya ani ikondau! Namoto apa do hima tape ahi kapwa ki rarusini hakondau ti ai ani ratano?

²⁵ Gotri ni a wese'anda! Nui Apukolaka Jisas Kurais ri tapa ki ai nunu ratandau. O keke ai inaka ki ani hambwawani Gotri lo mwanji tako tokwe a dau. Woro sembe hukwe ahi ki kapwa sumbu kwambu tako ki a dau.

8

Kurais kapwa sumbu rani rumbwesini Himamwale kipe tini nunu haro

¹ O keke apa nunu Kurais Jisas ga funda nu anangauro himiyama hurahama le, nunu kotimwono mwanjiche fo hinde nunu sawe kumbwa.

² Hinde wowani, Kurais Jisas ri woro sumbu keke himamwale ako tini handau Gotri Himamwale ri kwambu to kapwa sumbu woni handau numbo ki a daro ti ani rani ra'aisiwani o kapwa sumbu ga ani ai anangaunda nambwe.

³ Sembe hukwe nuhi to Gotri lo mwanji kwambu tini rani rumbwesiwani Gotri lo mwanji oti norukweni hinde apa nunu okula kumbwa. Woro doha'a sumbu Gotri lo mwanji to simiyafuro sumbu Gotri to rinjenga ratororo. Gotri ri Che naha ni ri rumbwewani sikani kapwa sumbu wosindau hima nunu hinga naha ri siraro. Wosini hima tape rihi ti Gotri ni hasini nui kapwa sumbu wasa nu kichakoro ti rinjenga nunu keke ri kicharo.

⁴ O hinga ri wosiro ti, Gotri lo mwanji sawendau sumbu kipe le nunu ki sukwawa o numbo kipe kumbwa nu ichi'uchanda ki. Hinde wowani, nunu apa sembe hukwe ni sirinandau numbo ki nu inda nambwe. Mina. Nunu Gotri Himamwale ri sumbu tini nu sirinandau.

⁵ Hima le sembe hukwe sumbu ki ete wu sirinandau le, inaka wuhi le o sembe hukwe sumbu wuhi numbwa ete wu hambwandau. Woro hima fwele Gotri Himamwale ri sumbu ako ni wu sirinandau hima le, inaka wuhi le Gotri Himamwale ri sumbu ako tunumbwa wu hambwandau.

⁶ E, hima fori o inaka rihi ki sumbu kukwe numbwa ete ri hambwawa, ori hima o hano. E, hima fori inaka rihi ki Gotri Himamwale sumbu ako tunumbwa ete ri hambwawa ori hima himamwale ga ete ri dasini sembe wahapi ki ri

dano.

⁷ Hinde wowani, hima fori inaka ki sumbu hukwe tumbwa ete ri hambwawa ori hima hinga ti Gotri ni omwemendindau. O sumbu hinga ri wosindau ti, Gotri lo mwanji tako ki ri da ki hinde ri okokona kumbwa mina, Gotri lo mwanji ni mendini hinde ri sirina kumbwa.

⁸ Sembe hukwe tini sirinandau hima le, wunu apa Gotri okokonandau sumbu kipe tini hinde apa wu sirina kumbwa.

⁹ Woro kapwa sumbu hukwe ki ete ku da nambwe. Mina. Gotri Himamwale kunu ki dau ti nawa kunu Gotri Himamwale ri sumbu kipe ki ku dau. Woro hima fori Kurais Himamwale rini ki da nambwe nawa, rini Kurais hima kupu fori mina.

¹⁰ Kapwa sumbu to hima tape kuhi ti tinda yeni siro. Woro Kurais sembe we kuhi ki dawa, kunu hima kipe naha ku sirasiwani himamwale kuhi ti ha nambwe himamwale tinga o ete da.

¹¹ Gotri Jisas Kurais ni matimat tiki ai rini rasairo. Woro o Gotri Himamwale kui sembe we ki kwai dawa, Jisas Kurais ni matimat tiki ai rini rasairo Gotri to kui sembe we ki kwai dau Himamwale ki hakondau hima tape kuhi ti okwe ri okulawa himamwale ga o ai dakonda.

Gotri Himamwale to nunu wosiwani Gotri che hinga nu siraro

¹² O keke ai hiparakambwe le, nunu sumbu wasa ai hakondau hima hinga nu dau. Woro Gotri ni nu ai hakondau wasa ti, sembe hukwe sumbu tini nu sirinani nu hano ti mina, Jisas ni nu sirinani nui wasa Gotri ni nu hano.

13 E, sumbu hukwe ni sirinandau numbo kumbwa ete ku sirinandawa ku ha sindau. E, Gotri Himamwale kwambu ki hima tape ki au saini sukwandau kapwa sumbu ku yeni ku siwa, himamwale kuhi ga ete ku dano.

14 Ele hima hinga tinda ete Gotri Himamwale numbwa wu sirinani wu ichi'uchandau ti, ele hima wunu Gotri che hinga wu dau.

15 Kunu ka Himamwale ku tororo ti, kunu ni kwambu ki ri aulindawa ku ai ku akini ri tau ku rakondau himamwale hinga tini ku toro nambwe. Mina. Kunu Gotri Himamwale kipe ku toroni Gotri che hinga ku sirahiro. Wosiwani o Gotri Himamwale kwambu ki Gotri ni ka hinga nu uchandau, “Yapai! Yapai!”

16 Gotri Himamwale tombwa himamwale nuhi ni okulasiwani amwei ka hinga nu sawendau, nunu Gotri che hinga nu dau.

17 Gotri che hinga nu dau ti nawa, ichekai nui Yapai mwa'ambwe le nu torono. Mwe naha, Gotri mwa'ambwe le nunu keke otokunasiro ti Jisas Kurais ga funda nu toro sindau. Hinde wowani, nunu apa rini ga amwaka ti funda nu mendindau ti, rini ga hewen ko ki liti kipe naha funda nu litino.

Ichekai liti kipe naha hewen ko ki nu litino

18 Ani ete ani hambwanda, ichai nunu ki amwei naha sirakondau hewen ko ki nu litino sumbu kipe naha ti apa do gisi ki nu randau nomo tini funda ete dikisindau.

19 Ele mwa'ambwe hinga tinda ete Gotri wosiro le mwa wuhi le rasaisini Gotri ri che leni amwei ri rasukwano gisi tini nikisindau.

²⁰ Apa ele mwa'ambwe hinga tinda ete kapwa naha ki wu dasini tau wuhi kipe wu randa nambwe. Woro wui okokona ki o sumbu hinga wunu ki sukwa nambwe, mina. Gotri to ri okokona ki wunu wosiwani o sumbu hinga ki ete wu dau. Wondani Gotri sumbu kipe fo nunu hano tini ete wu nikisindau:

²¹ Apa'ichai Gotri ele mwa'ambwe hinga ri wosiro le walambe indau sumbu ti kwambu ki wunu ichakisindau ti, wunu ri okulawa o sumbu wu hanja'aisini nunu ri che lenga kipe naha tumbwa ya funda ete nu dakonda.

²² Nu hambwanda, ele mwa'ambwe Gotri wosiro hinga tinda ete, himiyama to che ra kinani gwai amwaka mendindau hinga, wunu tinda ete amwaka tumbwa wu mendindau. Wondani ichaka omwesika naha ki wu ichaka ichaka ta tani apa okwe ete wu ichakandau.

²³ Woro kale mwa'ambwe tombwa mina, nunu hima le okwe, Gotri ri Himamwale ti o mwasero peresen rihi hinga nunu haro ti, nunu okwe nui sembe ki amwaka nu mendini nu ichakandani Gotri nunu ni ri che hinga ri ko ki ri esini hima tape anandi nunu ri hano gisi tini nu nikisindau.

²⁴ Gotri ai nunu ratasiwani apa sembe mwe naha rini nu hasini ka sumbu kipe nunu chiki'ichikitasino gisi tini nu nikisindau. Woro nu nikisindau mwa'ambwe ni apa nu heindau ti nawa, hinde apa nu ai nikisi kumbwa. E, hima fori mwa'ambwe foni ri heisini, bwele keke ri ai nikisindano?

²⁵ E, nu hei nambwe mwa'ambwe tini o to, nu toro kinani sembe mwe naha nu hasindau. Wosini inaka nuhi ti o mwa'ambwe ni ete nu

hambwandani ya nu nikisinda.

²⁶ Woro o hingambwa Gotri Himamwale okwe nunu yakinanda nambwe hima leni ri okulandau. Nunu nu hikisandau, hinde hinga Gotri ni nu uchahambwawa Gotri o tini mwe naha okokolandau. Woro Gotri Himamwale nui sembe we ki kwai ri dau ti, sembe kumbwa mwanji nambwe nu ichakandawani nunu keke Gotri ni ri uchahambwandau.

²⁷ Yapai Gotri hima i sembe ti funda ete ri heinahasindau. Wondani Gotri Himamwale inaka ti okwe funda ete ri hambwasindau. Hinde wowani, Gotri Himamwale kipe ti Yapai Gotri inaka tumbwa sirinani Gotri rihi naro hima le keke rini ni uchahambwandau.

²⁸ Nu hambwanda, Gotri ri inakahambwa ki uchawani rini tambwa tani rini keke wondau hima le keke ele sumbu hinga tinda ete ri toroni ri aulindawa o wunu okulakonda.

²⁹ Hinde wowani, Gotri hima fwele do nuwe ki sukwa nambwe gisi ki wunu hambwasini o ri Che hingambwa wu sira kinani wunu ri ondiyasiro. Wosiwa Kurais to wui rakambwe mwa laka hinga ri da ki.

³⁰ Kale hima Gotri imbihumbwa rihi ondiyasiro hima le wunu ri uchawani wu taro. Ri uchawani wu taro hima ele ni hima kipe naha wunu ri naro. Hima kipe naha wunu ri naro hima ele ni hi hinga okundau sumbu rihi ti wunu ri haro.

Gotri hima keke wo sumbu rihi ti hinde apa nunu hanja'ai kumbwa

³¹ Gotri ele sumbu hinga nunu ri wosiro ti, hinde hinga apa nu saweno? E, Gotri nunu ga takaini ri etisini nunu ri okulandau ti nawa, namoto apa nunu omwemendino?

³² Hinde wowani, Gotri ri Che ni nunu ni ri ha kinani waisapa ri wosi nambwe. Nunu ni ri okula kinani rini rumbwewani ri sikaro. O hinga keke mwa'ambwe ba fwele okwe Jisas ni nunu ri haro hingambwa o nunu ri hakonda.

³³ Kale hima Gotri rihi naha ri nasiro ti, namoto apa mwanji wunu bwani kapwa wunu nano? Minambwe naha. Hinde wowani, Gotri rinjenga hima kipe naha wunu ri naro.

³⁴ Namoto apa ele hima kipe naha ni kapwa sumbu wasa wu toro ki wunu saweno? Minambwe naha. Kurais Jisas, ri hasini ri ai ri saisini Gotri tapa mama tokwe ri dau rito nunu okula kinani Gotri ni ri uchahambwandau.

³⁵ Namo naha to apa Gotri hima keke wo sumbu naha ki nu dau ti ai nunu ra'aino? E, nomo le nunu ki tawa, amwaka nu mendiwa, hima le walambe sumbu nunu wosiwa, iche le nu hawa, nika'ari nu heifuwa, kapwa mwa'ambwe le tani nunu yeni walambe naha ki nunu iwa, e, nunu yeni si kinani hima le nunu enginawa, kale sumbu to apa Kurais hima keke wo sumbu kipe rihi ki nu dau ti, ai nunu matinani ra'aino'o? Minambwe naha.

³⁶ O mwe naha, Gotri chengi ki ka sawero hinga ele sumbu hinga nunu ki sukwandau:

“Nunu mi himache hinga nu dawani gisi gisi kapwa hima le ete nunu yeni sindau.

Wunu nunu ni yeni sikondau fe che hinga wu hambwandau.”

³⁷ Woro ele nunu rakaindau sumbu ni funda ete nu dikikondau. Hinde wowani, nunu keke woni ri Che ni rumbwero hima ori gisi gisi o nunu okulandakonda.

³⁸ Mwe naha sembe ani hasindau, mwa'ambwe foti Gotri nunu keke ri wondau ti, hinde apa ai nunu leningini ra'ai kumbwa. Handau sumbu to'o, himamwale tinga dau sumbu to'o, en-sel hima to'o, do nuwe ki dau mekupu hima leto'o, apa dele dau mwa'ambwe leto'o, ichai sukvano mwa'ambwe leto'o, ele kwambu chele mwa'ambwe leto'o,

³⁹ o kau kipe mwa'ambwe to'o, o kai kipe mwa'ambwe to'o, ele biya ki dau mwa'ambwe ba fweleto'o, woro dele mwa'ambwe hinga tinda ete Gotri hima keke wo sumbu rihi ki nu dau ti, hinde apa nunu leningini ra'ai kumbwa. Hinde wowani, do hima keke wo sumbu nu tororo ti nui Apukolaka Kurais Jisas hi ki nu tororo.

9

Pol Isurel pe hima leni sembe nomo ri aro

¹ Ani Jisas Kurais miyaningisopo ki mwanji mwe naha ki a bwandau, nimba a gambonda nambwe. Gotri Himamwale ti ai sembe we ki dau takisopo ni hambwa kipe ri hasini a bwandau mwanji ti okwe ri ani okulandau.

² A mendiwani inaka ahi ti nomo naha indawani sembe amwaka hinga gisi gisi ete ani andau.

³ Gotri ele ai hima kupu le, e, fi tipa ahi le, wunu ri rata kinani ani ni kapwa hima naha ri nasiwa Kurais to ani hanja'aisino numbo dapo o numbo ki wunu ani okula.

⁴ Wunu Isurel hima kupu le, Gotri wunu ni ri che hinga ri ucharo. Wosiwani hi rihi okundau ga kwambu rihi ga wu heiro. Gotri mwanji wunu ga

injiro le, Gotri lo mwanji le, Gotri ni lotu wondau sumbu ti, e, wunu okulano sumbu sukwa kinani ri sawero mwanji le, tinda ete wuhi, wundo wu tororo.

⁵ Imbihumbwa metengei naha sukwaro metele ele o wui metele tombwa. Jisas sukwaro hima kupu okwe o wui hima kupu kumbwa sukwaro. Wosini rindo ele mwa'ambwe hinga tinda ri aulindau. Rini Gotri, hi rihi tumbwa gisi gisi ete ma nu rasainda. Mwe naha.

Gotri ri himiyama hurahama leni rihi ondiyasiro

⁶ Woro Gotri mwanji oti angindambwa ini humbu nambwe, mina. Hinde wowani, Isurel hima kupu ki sukwaro hima le wunu tinda ete Isurel hima kupu mwe naha mina.

⁷ Apa ka hinga nu sawe hinga: “Epuraham fi tipa kumbwa wu taro keke wunu tinda ete ri che mwe naha hinga wu dau.” Mina. Imbihumbwa Gotri ete sawero: “Aisak fi tipa ki sukwaro hima letombwa mi hima kupu hinga wu dano.”

⁸ Woro mwanji mwe ti ka hinga: Che le nimba humwe hura sumbu ki wu sirano ti, wunu Gotri che hinga mina. Gotri mwanji injiro tini wu mendini wu sirinano che letombwa Epuraham hima kupu hi ti wunu ki dano.

⁹ Mwanji ri injiro mwe ti ka hinga sawero: “O gisi ani ondiyasiro ki ani ai a tawa Sera hurahama che ti rano.”

¹⁰ Woro o tombwa mina. Repeka okwe ti che fisi ti raro ti yapai fihi funda, nui atei Aisak tombwa.

11 Woro Gotri hima ni ondiyandau sumbu ti funda ri hambwafwa'aisindau. Rini hima randa tau tini ri hambwasini ri ondiya nambwe, mina, rinjenga hima hi ti ri uchasini ori hima ni ondiyasindau. O gisi ki, opi che fisi sukwani kipe sumbu kapwa sumbu norukweni fi kilinda nambwe nuwai sembe we ki ete fi dawani,

12 Gotri Repeka ni ya sawe, “Metengei naha ni rano che ti gumwa ki ni rano che ri tako ki o dakonda.”

13 Ka sumbu Gotri chengi ete sawero hinga, “Ani sembe ahi Jekop keke a woni, Iso keke sembe ahi a wo nambwe.”

14 O sumbu hinga ti keke hinde hinga apa nu saweno? Ete nu saweno'o, “Gotri sumbu kipe ni wosinda nambwe”? Minambwe naha!

15 Gotri Moses ni ete ri sawero, “E, hima fori keke a wo kinawa, o rini keke a wono. E, hima forini huruhumba hinga ani heini rini ani okula kinawa, o rini ani okulano.”

16 O keke Gotri hima ni ondiyandau sumbu ti, hima i okokona ki, e, hima i tau kwambu ki sukwanda nambwe. Mina. O Gotri hima keke wondau sumbu kumbwa sukwandau.

17 Gotri chengi ki Gotri Isip pe king apukolaka Fero ni ka hinga ri sawero: “Ani mini ni king apukolaka hinga ani esiro ti, mini ki sukwakondau sumbu ki ai kwambu ti ele hima ni a mekusiwa apa ai hi ti ele nuwe mapwa hinga tinda ete wu bwani inda kinani.”

18 O keke ma nu hambwa, Gotri hima fori keke woni ri okula kinawa, o rini keke woni rini okulandano. E, hima fori inaka ni ri etipenambusi kinawa, o apa ri etipenambusino.

Gotri sembe enge a ga Gotri hima keke wo sumbu ga

¹⁹ Woro ani hambwawani kunu fori ka hinga o ri ani sawekonda: “Gotri o sumbu hinga ri wosindau ti nawa, wo hinde wowani ete ri sawendau, kapwa sumbu wondau hima ri rini mwanji chele? Namoto apa ri okokona ti yetupwano?”

²⁰ Woro ka mi sawero ti, mini hima minde, hinde na hima hinga mi wa'aisini apa Gotri ni mwanji mi ai mi bwandau? Hungwe wa'ai ti apa o rini wosiro yapai chele hungwe ni ka hinga ri saweno'o, “Hinde wowani o hinga mi ani wosiro?”

²¹ Hungwe wa'ai sindau hima ri nuwe ti ei ei ratasini o nuwe kumbwa hungwe fwele mwa'ambwe kipe naha tumbwa rawai kinani ri sindawani, e, hungwe fwele mwa'ambwe ba fweleni rawai kinani ri sindau. Woro ri okokona ki ka sumbu hinga ri wosindau ti, kapwa'a?

²² Gotri rini okwe o hingambwa ri wosindau. Sembe enge rihi ti amwei ri wowa sukwawa ele hima hinga tinda ete kwambu rihi wu hei ki ri hambwaro. O keke hungwe fwele wunu yehuwani amwaka wasa wunu ha ki ele ni ri otokunasindau. Woro mina, wunu yehuwa nambwe gisi huwe hinga nimba wunu ri heindau, waya gisi mwe tawambwa.

²³ Hinde wowani, Gotri okokona ti, hungwe fwele Gotri wunu keke woni wunu enependa kinani imbihumbwa otokunasiro leto hi hinga okundau sumbu rihi ga kwambu omwesika rihi ga wu hambwa kinani ri okokonandau.

24 Woro nundo sa to. Gotri kale hungwe kipe hinga nunu ri ucharo. Juta hima kupu letombwa mina, ele hima kupu ba fwele okwe nunu ucharo.

25 Hosea kairo chengi okwe ka hinga sawero:

“Dele himiyama hurahama wunu ai hima kupu mina, woro ai hima kupu hinga wunu ani ucharo. Kale hima sembe ahi ti wunu keke a wo nambwe le, wunu keke sembe ahi ti a wondau.

26 ‘Kunu ai hima kupu mina,’ o hinga a sawero michi kumbwa apa wunu sawekonda, ‘Kunu himamwale ga dau Gotri che le.’

27 Aisaiya Isurel hima kupu leni ri saweni hapa tinga ka hinga ri ucharo:

“E, Isurel hima kupu le miyafu ini gara pe hapi hinga wu sirawa Gotri fopinumbwa ra'aikondau.

28 Apukolaka mwanji wuhi ti fai ri mendini metengei ete kapwa sumbu wasa ti ele nuwe ki dau hima leni ri hano.”

29 Imbihumbwa Aisaiya o mwanji ka hinga ele ni ri sawero:

“E, ele kwambu hinga tinda ri torosindau Apukolaka to nui hima kupu fopi ri hanja'aisiwani ri hima kupu minde hinga ete wu da nambwe napo, apa Sotom Gomora hinga nu dakoro.”

Isurel hima kupu le Gotri hima kipe wunu na kinani tau kwambu naha ki wu randaro

30 O keke hinde hinga apa nu saweno? Ka hinga nu saweno: Ele biya hima kupu ba fwele, hima kipe wunu na kinani tau kwambu wu ra nambwe le, wunu hima kipe wunu nandau sumbu tini wu

torohiro. Woro Gotri ni sembe mwe naha wu hasini wu tororo.

³¹ Woro Isurel hima kupu leto Gotri lo mwanji ni wu sirinani hima kipe wunu nandau sumbu wu toro ki tau kwambu naha ki wu randaro ti, hima kipe wunu nandau sumbu ni wu toro nambwe.

³² Hinde wowani? Wunu Gotri ni sembe mwe naha wu hasini hima kipe wunu nandau sumbu wu toro ki wu diyaha. Wunu wui okokona ti apa ele lo mwanji ni wu sirinano tau funda ete wu rani o sumbu ete wu toro ki. Wondawani hima ohokundau humokuto au ti seke wuhi ti wunu yehekuwani ya wu hichako.

³³ Gotri chengi ti o tini ka hinga ete sawero: “Ma mendi! Juta hima kupu lei Saiyon ko ki hima ohokundau humokuto foti o ani owesinda. Hima walambe naha ki ino humokuto beiye ni ani owesindau. Hima fori rini ni sembe hano ti, apa huruhumba hinga hinde ri hei kumbwa.”

10

Isurel hima kupu le Gotri hima kupu wunu naro sumbu ti wu toro nambwe

¹ Ai hiparakambwe le, sembe ahi ti Gotri Isurel hima kupu leni ai rata kinani ani okokonandani gisi gisi o tini Gotri ni ete ani uchahambwandau.

² Ani wui sumbu ti funda ani hambwafwa'aisindau ti amwei wunu a sawendau: Gotri ni wu sirina ki tau kwambu naha ki wu randau. Woro ri numbo ti norukweni wu hambwafwa'aisini wu sirinanda nambwe.

³ Wunu Gotri hima kipe naha wunu nano numbo ti wu hikisandau. Wondani wunu wui

sumbu ba fweleni wu wosindani wunjenga hima kipe naha wu wa'ai kinani wu randau. Ete wondani Gotri hima kipe wunu na ki ri tako ki wu rarunda nambwe.

⁴ Nu hambwanda, lo mwanji ti ete tani Kurais ki humburo, ete wosiwani himiyama hurahama Kurais numbwa sembe wu hasiwani Gotri hima kipe wunu ri nandau.

⁵ Hima le lo mwanji ni funda ete wu sirinawa Gotri hima kipe wunu nano, woro do numbo ni Moses mwanji fo ri kaini ka hinga ri sawero: “Hima fori dele sumbu kipe hinga tinda ete ri sirinani ri wowa, ete da ete da himamwale kipe rihi ti ri torono.”

⁶ Woro hima le Gotri ni sembe hawani Gotri hima kipe naha wunu nandau bomo ni Gotri ka hinga sawero: “Apa mi inaka ki ete sawe kei, ‘Namoto hewen ko ki rauno?’” ’ O mwanji hinga mi sawewa, o hewen ko ki dau Kurais ni mi rasikandau.

⁷ “Wosini apa ete ai sawe kei, ‘Namoto apa ambusuwa ko ki raino?’” ’ O mwanji hinga ti ambusuwa ko ki daro Kurais ni mi rasukwandau.

⁸ Woro hinde ri ai sawero? Ka hinga ri sawero: “Gotri mwanji ti mini takai ki dau mi takisopo ga mi inaka we ga opi we ki dau.” Woro do Gotri mwanji sembe ha sumbu ni sawendau ti, o mwanji ni nu bwandau.

⁹ E, Jisas hi tini amwei mi saweni Apukolaka rini mi nani sembe we mihi ki Gotri matimat ki ai rini rasairo tini sembe mwe naha mi hawa, Gotri ai mini ratano.

¹⁰ Hinde wowani, sembe we nuhi ki sembe mwe naha nu hano ti, Gotri hima kipe naha nunu

nano. E, takisopo nuhi ki Jisas hi tini amwei nu sawewa, Gotri ai nunu ratano.

¹¹ Gotri chengi ti o mwanji ni ete sawero: “E, hima fori rini ni sembe mwe naha ri hawa, apa huruhumba hinga hinde ri hei kumbwa.”

¹² Juta hima kupu lenga Girik hima lenga wunu opi hingambwa, apumbwa apu mina. Nunu tinda ete Apukolaka nuhi ri rindombwa fundu. Rindo hima keke wondau sumbu omwesika naha rihi ti ele hima rini ni uchandau hima leni ri handau.

¹³ Woro hingambwa “ele hima hinga tinda ete Apukolaka hi ti wu uchani rini wu sawewa, ai wunu ri ratano.”

¹⁴ Woro sembe rini wu ha nambwe nawa, hinde hinga apa ri hi ni wu uchano? E, ri mwanji ni wu mendi nambwe nawa, bwele numbo hinga ki apa sembe rini wu hano? E, hima fori Gotri mwanji wunu bwarakara nambwe nawa, bwele numbo hinga ki apa Gotri mwanji wu mendino?

¹⁵ E, Gotri hima fweleni ri mwanji wu bwa ki wunu ri rumbwe nambwe nawa, Gotri mwanji ti hinde hinga wu bwano? Gotri chengi ete sawero: “Gotri mwanji bwarakarani indau himako wunu sumbu kipe naha tini wu wosindau!”

Isurel hima kupu le wunu Gotri mwanji kipe tini wu sirina nambwe

¹⁶ Woro wunu tinda ete o Gotri mwanji kipe ni wu sirina nambwe. Mina. Aisaiya ete sawero: “Apukolaka, hinde na hima rito nu bwaro mwanji ti ri mendini sembe ri haro?”

17 Apa ma nu hambwa, Gotri mwanji ti nu mendiwani o tini sembe nu ha ki au nunu saindau. Woro nu mendindau mwanji ti, o Kurais ni sawero mwanji ni nu mendindau.

18 Woro ete ani ai a sawenda: Ka Gotri mwanji wu mendi nambwe'e? Mina. O wu mendi. Hinde wowani, Gotri chengi ka hinga sawero:

“Ata gale wuhi le ele nuwe mapwa hinga tinda ete chikisindau. Ete wondawani mwanji wuhi le ini ele ko hinga tinda chikisindau.”

19 Woro mwanji ani ai a silinda: Kale Isurel hima kupu le ka mwanji wu hambwa nambwe'e? Mina. Tinda wu hambwasindau. Metengei naha Moses sawero,

“Ele mapwa ele mapwa ki dau hi nambwe himiyama hurahama fweleni a ratasiwa, o keke sembe amwaka ku andakonda. Wondawa hambwa kipe hambwanda nambwe hima kupu ba fweleni wunu a ratasiwa, sembe enge hinga o wunu ku andakonda.”

20 Woro Aisaiya mwanji amwei ri sawefikano tini ri aki nambwe ka hinga ri sawero:

“Hima le wu ani wakinehei kinani tau kwambu wu randa nambwe le, wu ani heihiro. E, hima le wu ani hei kinani hima fweleni mwanji miyafa ki wu silinda nambwe le, wunu ki amwei a siraro.”

21 Woro Isurel hima kupu leni ete ri sawero: “Gisi huwe laka dele sawesiya'aindani kapwa mwanji tini ani sawendau hima leni ani okula kinani wunu ani uchandaro.”

11

Gotri Isurel hima kupu fopi keke ri woro

¹ Woro ete a sawenda: Gotri ri hima kupu leni ri diyahani gumwa wunu ri siro'o? Minambwe naha! Ani okwe Isurel hima kupu fori. Ani Epu-raham ri anitafenita hima kupu fori, Benesamin hima kupu ki a siraro.

² Gotri ri hima kupu dele, imbihumbwa ki ete wunu ri hambwasindau leni ri diyahani gumwa wunu ri si nambwe. Ka Ilaicha mwanji Gotri chengi ki dau tini ku hambwanda nambwe'e? Ilaicha Isurel hima kupu leni Gotri ni wunu ri kotimwoni ka hinga ri sawero.

³ “Apukolaka, mi mwanji bwarakarandaro hima le wu yenii wu siro. Wondani angu'omwe mini handau humokuto tei ni wu yehuwaro. Wosiwani ani bati a dawani ani ni wu ai yenii wu si kinani ele wu ani wakitekinda.”

⁴ Woro Gotri bwele mwanji wasa hinga tini rini sawero? Ka hinga rini sawero: “Gambolombo gotri Bal ni lotu wonda nambwe 7,000 hima ahi fwele a ratasiro le ele da.”

⁵ Woro o hingambwa apa do gisi Gotri ri hima keke wo sumbu ki ri ondiyasini ai wunu rataro hima kupu fwele ele da.

⁶ Wunu keke ri woni ri hambwafuni wunu ri rataro, wu randau tau keke ri hambwani wunu ri rata nambwe. E, wu randau tau tini ri heisini wunu ri ratapo, hima keke wo sumbu rihi oti mwe naha mina, tikisapu hinga.

⁷ Woro hinde hinga apa nu saweno? Kale Isurel hima kupu le, wu toro ki tau kwambu naha wu randaro mwa'ambwe wu toro nambwe. Gotri rihi naro hima fisiche tombwa wu tororo. Woro, ele hima mama le inaka wuhi le funda ete emendiki naha iro,

⁸ Gotri chengi ete sawero hinga,
 “Gotri inaka wuhi le toro'injisiwani ambwati-
 nambwati leto wondaro hinga wu won-
 daro. Ri sawewani wasamba wuhi le oki-
 tisini miya wuhi le sasiwani norukweni wu
 mendindani mwa'ambwe le norukweni
 wu heinda nambwe. O sumbu hinga wunu
 wosisiwani ete ta tani apa.”

⁹ Defit okwe o mwanji numbwa ete ri ai sawero,
 “Ahirahi laka wuhi le, kwele kupu yendau hinga,
 tukwa hinga, e, omwe raindau wa hinga sa
 sukwa. Wosiwa o amwaka wasa sa wunu
 ha.

¹⁰ Miya wuhi le sa wunu hundusiwa norukweni
 hinde apa wu ma'aika'ai kumbwa.
 Wondawa wui mwanji le nomo keke sa yepweke-
 siwa o hingambwa sa ete wu da.”

Gotri hima kupu ba fweleni rataro

¹¹ O hinga keke ani ai a silinda: Ka wu
 hichakoro ti, funda ete walambe wunu iro'o?
 Minambwe naha! Hinde wowani, numbo kipe
 wu hanja'airo ti keke Gotri hima keke ba fweleni
 ri rataro. Gotri ri okokona ti, ele hima kupu ba
 fweleni ri ratani sumbu kipe ti wunu ri wosiwa,
 ele Isurel hima kupu o tini wu heini sembe
 amwaka wunu a ki.

¹² Numbo kipe ti wu hanja'airo ti keke, Gotri
 ele nuwe mapwa ki dau himiyama hurahama
 leni funda ete wunu okulandau. Gotri sumbu
 kipe ti wu hanja'airo ti keke, Gotri ele hima
 kupu ba fweleni sumbu kipe naha ti wunu ri
 wosindau. Woro ele Isurel hima kupu hinga tinda
 ete Gotri tambwa tawa, o keke Gotri ri hima keke

wo sumbu tinga ri kwambu tinga omwesika ri rawakawa ele hima kupu hinga tinda ete kipe tumbwa wu dano.

¹³ Woro apa do mwanji kunu hima kupu ba fweleni kunu a sawekondau. Gotri ani rumbwe-wani a taro ti, kunu hima ba fweleni ani okula ki a taro. O keke ani eripenda, do tau hinga a randau tini.

¹⁴ Woro ai okokona ti, tau ahi a randawa ai hima kupu le Gotri ga ku dau sumbu kipe tini wu heini sembe amwaka sa wunu a. Ete wowa wui nindo ki dau hima fwele numbo kipe tokwe ai wunu a rata ki.

¹⁵ Mwe naha, Gotri Isurel hima kupu leni gumwa wunu ri siro ti keke ele nuwe mapwa ki dau hima leni o wa ki ri ai ratani rihi ri nasiwani rini ga sembe funda naha wu wa'aisini ya wu da. O hinga nawa Gotri Isurel hima kupu leni ri ai wunu ri ratawa, o gisi ki bwele sumbu foto sukwano, matimat ki wu ai saino sumbu tombwa ya sukwakonda.

¹⁶ Metengei naha nakuhopo tipache ki wu bangero bereti oti Gotri ni wu hawa o Gotri hi. Woro o keke nakuhopo laka ti okwe tinda Gotri rihi ba. E, me nanji le tinda Gotri rihi nawa, me tali ti okwe tinda Gotri rihi ba.

¹⁷ Gotri olif me tali fweleni tupwekesini fuku ki dau olif me ba ni gweni ratasini olif me tali ele ki ai okichinasiwani apenambusini dau hinga ku da. Wosiwani uku kipe ti o me nanji to ele olif me tali ga kunu ga kunu handau.

¹⁸ O keke apa dele olif me talitapa ni saweholiya kei. E, mi saweholiya kinawa hamb-wafwa'aisitoni. Hinde wowani, mindo o me nanji

ni uku ti mi handa nambwe. Mina. Me nanji o to mini aulini uku ti mini handau.

¹⁹ Woro ani hambwawani apa ka hinga mi saweno: “Gotri ele olif me tali ni tupwekeni rumbwe'isiro ti, ani gwe gwe ratani wui wa ki ani okichinasi ki.”

²⁰ O kipe, woro wunu sembe mwe naha wu ha nambwe ti keke wunu tupwekeni rumbwero. Mini sembe mi haro ti keke kipe mi dau. O keke hambwafwa'ai, mini apa wunu saweholiya kei, mina. Ma akinda.

²¹ Hinde wowani, imbihumbwa Gotri ele olif me tali minde le ri hanja'airo ti nawa apa mini okwe ri hanja'ai kinawa mini ri hanja'aino.

²² Gotri hima keke wo sumbu rihi ga mwanji kwambu ki sawendau sumbu rihi ga norukweni ma ku hei. Hichakoro hima leni mwanji kwambu ki wunu sawendau. Woro mini, Gotri mini keke o wonda, e, ri hima keke wo sumbu ki mi dawa. Woro mi da nambwe nawa, apa mini okwe me hinga o mini seni rumbwe'ikonda.

²³ Woro ele Isurel hima kupu seni rumbwe'iro olif me tali hinga wu dau ti, sembe ti mwe naha wu ai hawa, Gotri o me ba laka ki ai wunu okichinasiwa alekusini wu dano. Mwe naha, Gotri o me ba ki ai wunu okichinasino kwambu ri torosindau.

²⁴ Mi hambwanda, imbihumbwa fuku pe olif me bwaro tali hinga mi dawani Gotri mini sesini ratani olif me wa'ai ki ai mini okichinasiro ti, o olif me wa'ai ti mi me minde mina. O keke mwe naha, ele olif me tali minde ri ai ratani o wunu seni rumbwero tali kumbwa ai wunu okichinasiwa amwei wu toronambusino.

Gotri ele hima keke ri wondau

²⁵ Ai hiparakambwe le, ai okokona ti do mwanji yanisini daro ti, ku mendini ku hambwa ki. Foki hi kuhi ku rasaini ete ku sawe ki, “Ani hambwa chele.” O keke do mwanji yanisini daro ti kunu a sawendau. Woro mwanji mu mwe ti ka: Isurel hima kupu fwele inaka wuhi emendiki naha iro sumbu tombwa wunu ki ete dawa i ini Gotri ondiyasiro ele hima kupu ba fwele hinga tinda wu tani sembe wu hani wu chikino gisi o kumbwa ya wu ambwekonda.

²⁶ Wosiwambwa Gotri ele Isurel hima kupu hinga tinda ete wunu ri ai ri ratano. Gotri chengi ete sawero,

“Ai wunu ratano hima ri Saiyon ko ki ri tani Gotri ni sawesiya'aindau Jekop hima kupu leni kapwa sumbu wuhi le ri rani ri rumbweno.

²⁷ Wosini wunu ga do mwanji ni nu injino: Wui kapwa sumbu le tinda a rani a rumbweno.”

²⁸ Isurel hima kupu le Gotri mwanji kipe ni gumwa wu siro keke wunu Gotri ni wu omwemendindau. Wondawani o sumbu wuhi to kunu okulandau. Woro Gotri imbihumbwa ki ete rihi hinga wunu ri nasiro ti keke sembe rihi ti wunu keke ete ri wondau. Rini wui atei lenga wu injiro mwanji keke o sumbu hinga tini ri wosindau.

²⁹ E, Gotri hima fori keke ri woni rini uchasini kwambu rihi rini hasiro ti, dani ini inaka rihi ti hinde apa ri ai jameko kumbwa.

³⁰ Kunu, hima kupu ba fwele, imbihumbwa kundo Gotri mwanji ti ku sawesiya'aisini ku daro ti, Isurel hima kupu le apa Gotri ni wu sawesiya'aisini wu dau keke Gotri ri hima keke wo sumbu kipe ti ku torohiro.

³¹ Woro o hingambwa, o ri hima keke wo sumbu ku tororo keke, apa Gotri mwanji ni wu sawesiya'aisini wu dau ti, wunu okwe hima keke wo sumbu rihi oti o wu torokonda.

³² Hinde wowani, Gotri rambwasiwani ele hima hinga tinda ete ri mwanji ni wu sawesiya'airo ti, wunu keke ri ai woni rata ki.

Gotri hi tini ma nu rasai

³³ Aiyo! Gotri inaka tinga ri hambwa tinga omwesika naha, soluwara fwa laka hinga! Nunu hima minde le ri inakahambwa ti amwei hinde apa nu hei kumbwa. Nunu ele ri indau numbo wange hingambwa apa hinde rini nu sirina kumbwa.

³⁴ Hinde wowani, Gotri chengi ete sawero:
“Namoto apukolaka ri inaka ti hambwandau?
Namoto ele sumbu hinga rini sawekawesiro?”

³⁵ Namoto mwa'ambwe rini hasiro, woro apa ele mwa'ambwe wasa ri ai hano?”

³⁶ Mina. Rindo mwa'ambwe mu naha. Wosini rini ele mwa'ambwe yapai chele hinga ri dau. Wosini ele mwa'ambwe hinga tinda rihi tumbwa. O keke gisi gisi nunu hi rihi tumbwa ma nu rasainda. Mwe naha.

12

Nunu hima tape nuhi ti Gotri ni angu'omwe hinga ma nu ha

¹ O keke, ai hiparakambwe le, ani Gotri hima keke wo sumbu omwesika rihi tini ani hambwasini mwanji kwambu tiki kunu a sawekondau. Kunu hima tape kuhi le Gotri ni angu'omwe hinga ma ku ha. Ku hano angu'omwe kuhi ti

himamwale ga dasini halayanahasini sa dawa Gotri o tini heini sa ri eripe'aripe. O sumbu hinga ku wosindau ti, Gotri ni mwe naha ku lotu wondau.

² Apa dele hima do nuwe ki wu dasini wu ichi'uchandau hinga ku ichi'ucha kei. Mina. Kunu kui inaka ti Gotri ni ma ku hasiwa, rindo o tini ri ratorowa ako naha sa sukwa, wowa sumbu kuhi le okwe ako naha sa sukwanda. Wondawa Gotri ri okokona tini amwei naha ku heini ku hambwakonda. Sumbu kipe wondau sumbu le, Gotri okokonandau sumbu le, e, hima lei miyaningisopo ki chikindau sumbu kipe okwe ete ku hambwakonda.

Nunu Gotri nunu haro peresen ba fweleki ri tau ma nu ra

³ Gotri hima keke wo sumbu ri ani hasiwani apa kunu tinda ete funda funda ya kunu a sawenda: Kunu funda funda kui sumbu ga kui hambwa ga ku hambwasindau. Woro apa kunjenga o tini ku dikisini hi kuhi ku rasaini ete sawe kei, “Ani andombwa o to.” O hinga mina. Kunu apa kunjenga ma ku norukweni ku kilisini Gotri kunu funda funda kunu haro sembe ha sumbu chiki hingambwa kunjenga ma ku hambwa.

⁴ Nu hambwanda, hima tape nuhi funda, woro o hima tape funda ki tau hisiwasi randau hima tape tipa le miyafo. Ele hima tape tipa hinga tinda o tau funda numbwa wu randa nambwe.

⁵ Woro hingambwa nunu himiyama hurahama le okwe miyafo naha, woro Kurais ga funda nu anangausindau keke nui hima tape ti funda naha. Wosiwani nunu funda funda ele hima tape tipa hinga nu dasini nu ana'okulandau.

⁶ Gotri nunu keke woni peresen ba fo ba fwe-
leni nunu haro. O keke hima fori Gotri mwanji
bwarakarandau peresen hinga rini ki dawa, rini
ri sembe ha sumbu ni ri sirinani Gotri mwanji ti
sa ri bwarakara.

⁷ E, hima fori hima okulandau peresen kipe ti
rini ki dawa, rini hima okulandau tau rihi ti sa
ri ra. E, hima fori hima leni ondiyakandiyandau
peresen rini ki dawa, rini ele hima ni norukweni
sa ri ondiyakandiyanda.

⁸ E, hima fori Gotri mwanji wu mendi ki hima i
sembe yeni rasaindau peresen hinga rini ki dawa,
rini ele hima i sembe ti norukweni sa ri yeni
rasainda. Hima fori hiparakambwe fweleni ya
mwa'ambwe hani okulandau peresen hinga rini
ki dawa, waisapa ri wondau hinga mina, miyafu
naha sa ri handa. Hima fori tau fonu aulindau
peresen hinga rini ki dawa, inaka rihi ti o tau
ni funda ete sa ri okokonani sa ri randa. Hima
fori hima keke woni wunu okulandau peresen
hinga rini ki dawa, ori hima sa ri eripe'aripeni
ri okulanda.

*Hiparakambwe le keke wondau sumbu mwe
naha kuhi*

⁹ Inaka kuhi le hiparakambwe le keke ku won-
dau nawa, mwe naha ku wo. Apa nimba ku
gambo kei. Ele kapwa sumbu hinga ni gumwa ma
ku sisini sumbu kipe tumbwa ma ku toronambu.

¹⁰ Inaka kuhi le kui hiparakambwe le keke ma
ku woni kunjenga ma ku anakekewonda. Kunu
funda funda tinda ete hima ba fwelei hi tini ma
ku rasainda.

¹¹ Ku randau tau ti kwambu naha ki gisi gisi ma ku randawa Gotri Himamwale ti inaka kuhi ti sa yeni rasaiwa Apukolaka tau ti kwambu naha ki ku etisini ku randa.

¹² Kunu sembe ku hasini Apukolaka kunu okula kinani ku nikisindau ti, o sumbu hinga ku eripe'aripendani ma ku wonda. E, nomo ti kunu ki sukwawa kwambu tiki ma ku eti. Wondani gisi gisi Gotri ni ma ete ku uchahambwanda.

¹³ E, Gotri himiyama hurahama fwele mwa'ambwe keke wu heifuwa ma wunu ku okula. E, ko ba fokipe hima fwele kunu tambwa tawa, ma norukweni wunu ku enepe.

¹⁴ Hima le walambe sumbu kunu wu wosiwa Gotri ni ma ku uchahambwawa Gotri sumbu kipe sa wunu ha. Mwe naha, Gotri ni ma ku uchahambwawa sumbu kipe sa wunu ri ha, apa walambe sumbu wunu wosi ki rini ku uchahambwa kei.

¹⁵ Eripe'aripendau himako ga ma funda ete ku eripe'aripe. E, ichakandau himako ga ma funda ete ku ichaka. Kui hima tape ni ku hambwani ku enependau hingambwa ele biya hiparakambwe fweleni o hingambwa ma ku enepe.

¹⁶ Sembe funda ku owesini ma ku da. Apa hima apukolaka hinga ku da ki ku hambwa hei. Mina. Hi nambwe hima lenga ma funda ku ichi'uchanda. Apa hi kuhi numbwa ku rasaindani ete ku sawe kei, “Ani andombwa hambwa chele.”

¹⁷ E, hima fwele kapwa sumbu kunu wo wosiwa, apa kapwa sumbu wasa wunu ku wo kei. Mina. Ele hima i miyaningisopo ki chikindau sumbu kipe ti ma ku wosi.

¹⁸ Apa anangiya sumbu, e, anaye sumbu ma ratako. E, ku anawese'ani tapa ku anayengunano numbo fo ku hambwawa, ele hima ga tinda ete o sumbu hinga ku wosini sembe fundu ku hambwani ya ma ku da.

¹⁹ Ai nau kipe naha le, apa kapwa sumbu kunu wondau leni kunjenga kapwa sumbu wasa ku wo kei. Ma ku hanja'aisiwa Gotri sembe enge rihi ti wunu ki sa i. Ku hambwanda, Gotri chengi ete sawero, “Kapwa sumbu wasa handau sumbu ti, o ai tau. Anjenga kapwa sumbu wasa o wunu ani hakonda.” Gotri chengi o hinga sawero.

²⁰ “E, mi miho ri iche ga hawa, ahirahi ti ma rini hawa sa ri a. E, uku sumbwe hi ti rini saiwa, uku sumbwe ti ma rini hawa sa ri a. E, o sumbu kipe ni rini mi mekuwa, o ri wosindau kapwa sumbu keke huruhumba naha o ri heikonda.”

²¹ Apa mi hanja'aisiwa kapwa sumbu to mini diki kei, minambwe naha. Sumbu kipe tini ma woni kapwa sumbu ti ma yeni rawai.

13

Nunu gapiman lei tako ki ma nu da

¹ Ele hima hinga tinda ete gapiman tako ki sa wu da. Nu hambwanda, gapiman fo wuhitapa sukwa nambwe. Mina. Ele gapiman randau tau hinga tinda ete Gotri tapa kumbwa sukwaro. Ele gapiman tau aulindau hima hinga tinda ete Gotri to wunu esisiwani wu randau.

² O keke hima fori gapiman mwanji tini ri sawesiya'aiwa, o Gotri ondiyasiro sumbu ni ete ri sawesiya'aindau. E, hima le o mwanji ni

wu sawesiya'aiwa o kapwa sumbu wu wosindau wasa wuhi wu torokondau.

³ Gapiman hima le wu wondau sumbu ti, sumbu kipe wosindau hima leni aki sumbu ti wunu handa nambwe. Mina. Wunu wu dau ti, kapwa sumbu wondau hima leni aki bomo ti wunu handa kinani. Gapiman ni mi aki nambwe mi da ki'i? O hinga mi hambwandau ti nawa, sumbu kipe tumbwa mi wonda. Wondawa hi mihi ti sa wu rasai.

⁴ Hinde wowani, rini Gotri tau ra himache fo. Rindo mini okulandawa kipe tumbwa mi da ki. Woro kapwa sumbu tumbwa ete mi wondawa, mini hambwafwa'aisi. Mi hambwanda, rini hachangipi huwe ri tororo ti, nimba ri toro nambwe. Rini Gotri tau ra himache hinga ri dasini kapwa sumbu wondau hima leni kapwa sumbu wasa wuhi wunu ri handau.

⁵ O keke nunu ri tako ki ma nu da. Apa amwaka nunu ri hano tini nu hambwasini sumbumari nu sirina kei. Mina. Ma norukweni nu hambwa, do gapiman ni nu sirinandau sumbu ti sumbu kipe tini nu wosindau.

⁶ O sumbu kipe ku wondau keke takisi ya ti okwe do ku handa. Hinde wowani, gapiman hima le Gotri to wunu ondiyasiwani wunu gisi gisi o tau ni kwambu tiki wu etisini wu randau.

⁷ Gapiman lo mwanji ku wosi ki sawendau ele sumbu hinga tinda ma ku wosi. Takisi ya torondau hima ri tawa, o takisi ya ti ma rini ha. E, sutuwa, kari, sai, e, mwa'ambwe kuhi ku ratorono ya kunu ri siliwa, o ya ma wunu ha. Hima fori tako ki ku da ki ri sawewa, o ri tako ki ma ku da. E, hima fori hi tini ku rasai ki ri

sawewa, o hi rihi ti ma ku rasai.

Lo mwanji ni mwe naha nu sirinano numbo

⁸ Apa hima fori kunu haro mwa'ambwe wasa ti tinda ete norukweni ma ku hani ku humbu. Woro kunjenga ku anakekewondau sumbu tombwa mina, apa wasa kuhi tinda norukweni ku hani hinde ku humbu kumbwa. Hinde wowani, hima fori hiparakambwe fori keke ri wowa rini lo mwanji sumbu ti mwe naha ki ri sirinandau.

⁹ Nu hambwanda, lo mwanji ete sawero: “Apa hima i humwe sawe kei. Apa hima yeni si kei. Apa hili ya kei. Apa hima ba foi mwa'ambwe tini okokona kei.” Deleha'a lo mwanji ga lo mwanji ba fwele okwe wunu tinda ete wui mwanji mu ti funda naha. Wui mwanji mu mwe ti ka, “Hima tape mihi keke mi wondau hingambwa ele biya hima ba fwele keke o hingambwa ma wo.”

¹⁰ Hima fori hima fori keke mwe naha ri wondau ti, rini ori hima ni kapwa sumbu ti ri wosinda nambwe. O keke hima fori hima fori keke ri wondawa, rini lo mwanji ni mwe naha ki ri sirinandau.

Nunu numbo kipe kumbwa ma nu ichi'uchanda

¹¹ Bwele keke do ku wo ki kunu a sawero? Hinde wowani, do apa nu dau gisi ti ku hambwanda. Ku tukuyandaro tini apapanani ku ai saino amwa tahiro. Ku hambwanda, imbi-humbwa sembe ti anandi naha nu hasiwani Gotri nunu ra'aino gisi ti apahime naha ete daro, woro apa o gisi ti takai hinga woro.

¹² Hundu ti ini humbuwani lindana ti amwei ya sukwakondau. O keke hundu ki nu wosindau kapwa sumbu ti ma nu hara'aisini tapwaki ki

wosindau sumbu kipe ti au anaye ki so'oindau mwa'ambwe hinga ma ku so'oi.

¹³ Hima to tapwaki ki indau hinga norukweni ma nu ichi'u cha. Apa kapwa uku asini ambwatinambwatini kapwa sumbu wondau hima hinga nu sira kei. Apa humwe sawe sumbu ga hima i sembe kisi wondau sumbu fwelenga nu wosi kei. Apa hima lenga nu anangiyani hima i mwa'ambwe le keke nu okokonani sembe amwaka nu a kei.

¹⁴ Kunu Jisas Kurais tini cherimbe hinga ratani ma ku toro. Apa hima tape tini okokonandau sumbu tini ku hambwa hambwa ku sirinanda kei.

14

Apa hiparakambwe fori indau numbo tini rini nu kili kei

¹ Hima fori sembe ri hasini sembe ha sumbu rihi ti kwambu tiki ri eti nambwe nawa, ori hima hinga ti ma rini ku okulandawa kunu ga lotu wo sumbu sa ri sirinanda. Apa mwanji ba fwelenga ku bwani mwanji ti au hinga rini ga ku anambwa kei.

² Hima fori sembe ha sumbu rihi ti kwambu naha etiro hima ri ele ahirahi hinga tinda ete ri ano. Woro hima fori sembe ha sumbu rihi ti kwambu eti nambwe hima ri kupucha lenumbwa ri andau.

³ Woro ele ahirahi ba fwele andau hima ri apa rini hinga anda nambwe hima ni inaka kapwa ri hambwani rini rakai kei. E, kupucha lenumbwa andau hima ri, apa ele ahirahi ba fweleni andau hima rini kapwa kili kei. Mina. Hinde wowani, Gotri ori hima hinga okwe ri ratasindau.

⁴ Mini hinde na hima to hima fori tau ra himache ri sumbu ni mi kilindau? E, ori hima ri randau tau ti, kwambu ki ri etino'o, ri hichakono'o, o ri Apukolaka ri tau. Woro kwambu ki o ri etikonda. Hinde wowani, ri Apukolaka rini okulasiwa kwambu tiki o ri etikonda.

⁵ Hima fori gisi fo ri hambwawani o gisi to omwesika naha, ele biya gisi ni dikindau. Hima forito hambwawani ele gisi hinga tinda ete o hingambwa. Wondau hingambwa ele hima funda funda inaka wuhi ki norukweni sa wu hambwasini o tini sa wu sirinanda.

⁶ Hima fori gisi foni ri kiliwani ele gisi fweleni dikisindau, woro ori hima rini Apukolaka ni ri hambwa hambwa o sumbu hinga ri wosindau. E, hima fori ele ahirahi ba fweleni ri andau ti, ori hima rini Apukolaka ni ri hambwa hambwa ri andau. Hinde wowani, rini Gotri ni ri wese'asini ri andau. Ele ahirahi ba fweleni anda nambwe hima ri, rini okwe Apukolaka ni ri hambwasini ahirahi fwele ri hakindau. Woro rini okwe Gotri ni ri wese'andau.

⁷ Nu hambwanda, nui nindo ki hima fori ka hinga ri hambwanda nambwe, himamwale ga ri dau ti, o himamwale rihi fo. Ete wowani nui nindo ki hima fori ka hinga ri hambwanda nambwe, hima handau sumbu rihi ti, o rihi fo.

⁸ Mina. E, himamwale tinga ete mi dawa o Apukolaka rihi. E, mi hano ti okwe, o Apukolaka keke mi hano. O keke do nuwe ki ete nu dano'o, nu hano, nunu Apukolaka rihi ba.

⁹ Kurais okwe ri hasini ri ai sairo ti, rindo ele haro hima lenga himamwale ga dau hima lenga wui Apukolaka hinga ri da ki.

¹⁰ Woro, mindo hinde wowani mi hiparakambwe indau numbo ni rini mi kilini kapwa mwanji rini mi bwandau? Hinde wowani mi hiparakambwe ni mi saweholiyandau? Ku hambwanda, ichai nunu tinda ete Gotri miyaningisopo ki nu etisiwa Gotri mwanji nunu bwano.

¹¹ Hinde wowani, Gotri chengi ete sawero, “Apukolaka ete sawero: ‘Ani himamwale ahi ga a dasini mwe naha kari kau a nasindau: Dele hima hinga tinda ete ani ni wu ombungweni wu lotu wosindau. Wondani ele hima hinga tinda ete Gotri ni ka hinga ya wu sawendakonda, rini nui Gotri mwe naha.’”

¹² O keke nu hambwanda, nunu funda funda tinda ele nu wosindaro sumbu mu mwe ti Gotri ni ya nu sawendakonda.

Apa hiparakambwe fori sembe ha sumbu ni walambe nu wosi kei

¹³ O keke apa hiparakambwe fori sumbu ni nu kilini inaka kapwa hinga rini hambwa kei. Ka hinga ma nu hambwa: Apa hiparakambwe forini sumbuche fo nu wosiwa kapwa sumbu ki ri rai ki.

¹⁴ Apukolaka Jisas ani ondiyakandiyawani ka mwanji ni mwe naha a nasindau: Mwa'ambwe foti tinjenga tihitapa kisi wonda nambwe. Hima to o mwa'ambwe ni ri inaka ki kisi woro mwa'ambwe hinga ri hambwawani o hinga sukwandau.

¹⁵ Sumbu mwe ti ka hinga: E, ahirahi fo mi awa, o ahirahi andau sumbu to mi hiparakambwe inaka ti walambe rini iwa, ya ma hambwa, o sumbu hinga mi wosiro ti mi hiparakambwe keke mi wo nambwe. Kurais ka hiparakambwe mihi

okwe ri rata ki ri haro. O keke mi andau ahirahi ki ri sembe ha sumbu ni walambe mi wosi kei.

¹⁶ Kipe mi hambwasini mi wondau sumbu ti, foki hima le o sumbu ni kapwa wu na ki.

¹⁷ Hinde wowani, Gotri aulindau kwambu ti, ahirahi andau sumbu ga uku sumbwe andau sumbu ga fi sumbu mu mwe ti keke nunu aulinda nambwe. Mina. Gotri aulindau kwambu ti, sumbu kipe ti, sembe wahapi ti, e, Gotri Himamwale ki eripe'aripendau sumbu ti nunu handau.

¹⁸ Hima fori ka sumbu hinga ni ri hambwasini Gotri tau ri rawa, Gotri ri wosindau sumbu ni ri okokonandawa, hima le okwe ya wu hambwakonda, rini hima kipe naha.

¹⁹ O sumbu hinga ti keke, nunu tinda ete sembe wahapini dau sumbu kipe tini ma nu sirina. Wondani nui hiparakambwe le sembe ha sumbu wuhi ni nu okulandau sumbu kipe leni ma nu wo.

²⁰ Apa ahirahi kekembwa mi hambwandani Gotri tau ti walambe mi wosi kei. Mwe naha, ele ahirahi hinga tinda mi ano ti kipe. Woro ahirahi fo tau fo keke ratororo tini mi awa hima ba fori heini hichakowa mindo kapwa sumbu mi woro.

²¹ E, omwe mi awa'a, waini uku mi awa'a, e, sumbu ba fwele okwe mi wosiwa, ele sumbu hinga mi wosiro tini mi hiparakambwe fori heini sembe ha sumbu rihi ti hichakowa, apa o sumbu hinga wosi kei, ele sumbu ni mi hanja'aiwa o sumbu kipe naha.

²² Mini kale sumbu ni mi kilisini mi inaka ni mi sirinandau ti, o sembe ha sumbu mihi ti mini ga Gotri ga kipe naha sa da. Hima fori ri wosindau sumbu foni ri hambwawani ri inaka ti ete rini

sawendawa o sumbu kipe, kapwa sumbu mina.
Wowa ori hima hinga sa ri eripe!aripe!

²³ Woro hima fori o ahirahi ni inaka fisi hinga ri hambwasini ri awa, ori hima rini mwanji chele. Hinde wowani, ri wosiro sumbu ni sembe mwe naha ri hasini ri a nambwe. Ele sumbu hinga tinda hima le sembe mwe naha wu hasini wu wo nambwe le kapwa sumbu ni wu woro.

15

Nunu Kurais inaka tunumbwa ma nu sirina

¹ Nunu sembe ha sumbu ti kwambu naha ki nu torosindau hima le, nunu nui tau ti sembe ha sumbu kwambu tiki etinda nambwe hima leni wunu nu okulano. Hinde wowani, wunu ki sukwandau nomo le wunjenga hinde apa wu ra kumbwa. O keke ma wunu nu okulani wui nomo ti nu ra. Nunu apa nui okokona tumbwa nu sirina hinga.

² Nunu funda funda tinda ete nui takai ki dau hima leni ma nu okulandawa wu eripe!aripeni sumbu kipe numbwa wu hambwani sembe ha sumbu wuhi ti kwambu ki sa wu eti.

³ Nu hambwanda, Kurais okwe ri okokona tini ri sirina nambwe. Ri wosindaro sumbu ti ka Gotri chengi ki sawero hingambwa ete ri sirinandaro, “Hima le kapwa mwanji mini bwandau ti, o kapwa mwanji wuhi tani ani ki raundau.”

⁴ Imbihumbwa wu kairo Gotri chengi ele o nunu okula kinani wu kairo. Ele chengi ki sawero mwanji mwe le kale, sembe ha sumbu nuhi leni okulawa kwambu tiki nu etisini Gotri ai nunu ra'aino gisi ti nu nikisinda.

⁵ Gotri kumbwa kwambu ti nu torosiwani rindo nunu okulasiwani sembe ha sumbu nuhi ti kwambu tiki ya eninda. Woro do Gotri sa kunu okulasiwa Kurais Jisas sumbu tunumbwa ma ku torosini inaka funda ku owesini ku ichi'uchanda.

⁶ Wondani sembe wahapi kumbwa ku dani takisopo kuhi le tinda ete nui Apukolaka Jisas Kurais ri Yapai hi tunumbwa ma ku rasainda.

Kurais Juta hima kupu lenga hima kupu ba fwelenga ete ri okularo

⁷ O keke kunu tinda kui hiparakambwe le ma ku ratasini sembe wahapi kumbwa ku da, ka Kurais Gotri hi ni ri rasai kinani nunu ratasiwani sembe wahapi kumbwa nu dau hinga.

⁸ Ka hinga a sawenda: Kurais hima tape kupu kutondau hima leni ri okula ki wui tau ra himache hinga ri sukwaro. O sumbu hinga ri wosiro ti, Gotri mwanji mwe naha ni aka gele hinga yeni ekikina kinani ri wosiro, wosiwa o sumbu ga Gotri imbihumbwa pe metele lenga wu injiro mwanji lenga funda anachiki ki.

⁹ Ri okokona ti ele biya hima kupu ba fwele okwe Gotri hima keke wo sumbu rihi ti wu heini hi rihi ti wu rasai ki. Woro do sumbu ni Gotri chengi ka hinga sawero:

“Ele biya hima kupu ba fwelei nindo ki hi mihi tini amwei wunu a sawehambwano. Wondani hukwa ni a randani hi mihi a rasaindano.”

¹⁰ Woro Gotri chengi ki sawero mwanji foti ka hinga:

“Kunu hima kupu ba fwele okwe, kunu Gotri ri hima kupu lenga ma funda ku eripe'aripe.”

¹¹ Wosini mwanji foti ete ri ai sawero,

“Kunu ele biya hima kupu ba fwele tinda ete, kunu Apukolaka hi ti ma ku rasai. Dele nuwe mapwa ki dau ele himiyama hurahama hinga tinda ete, kunu hi rihi ti ma ku rasai.”

¹² Aisaiya okwe ete sawero,

“Ichai Jesi hima kupu ki hima fori o sukwakonda. Wosini ori hima to ele biya hima kupu ba fweleni ri aulindakonda. Wondawa ele hima kupu ba fwele rini sembe wu hasini wunu ri okulano sumbu tini ya wu nikisindakonda.”

¹³ Gotri rindombwa gisi gisi nu nikisindau mwa'ambwe mu naha, woro do Gotri sembe ha sumbu kuhi ki kunu okulawa ele eripe'aripe sumbu ga sembe wahapi sumbu ga sa kunu talesi. Wosiwa Gotri Himamwale ri kwambu ki kunu okulandawa gisi gisi Gotri ni ku nikisindau sumbu kuhi ti kipe naha sukwa sukwa o indakonda.

Pol ri randau Gotri tau o tini ri eripendau

¹⁴ Ai hiparakambwe le, inaka ahi ti gisi gisi sumbu kipe ku wosindau tini sembe mwe naha kunu ani hasindau. Ele hambwa hinga tinda kunu talesindau. O keke hiparakambwe fwe-lenga ku ana'okulandani ele Gotri sumbu kipe ni ku ondiyakandiyandakonda.

¹⁵ Mwanji fwele kunu keke do a kairo ti, kwambu hingache. Woro ani aki aki a kai nambwe. Mina. Hinde wowani, Gotri hima keke wo sumbu ri ani hasiwani kui inaka a rasai kinani do chengi hinga a kairo.

¹⁶ Do tau rindo ani ondiyasiwani Kurais Jisas tau ra himache hinga a dasini ele biya hima kupu ba fwele keke tau a randau. Ani puris hima hinga ani etisini Gotri mwanji kipe ti a bwandau. Wondani hima kupu ba fweleni Gotri tambwa wunu a ratandau, wowa Gotri Himamwale ti wunu okulawa Gotri hima kipe naha wu sirawa Gotri okokonandau angu'omwe hinga wunu ani ha ki.

¹⁷ O hinga keke, ani Kurais Jisas ni a takaisini Gotri tau a randau ti, ani eripe'aripendani a randau.

¹⁸ Ani mwanji ba foni a bwa hinga. Mina. Ani doha'a mwanji funda numbwa a bwakondau. A bwakondau mwanji ti Kurais ri tau ti ai tapa tenge ki ri owesini ani ga si raro tini a bwakondau.

¹⁹ A bwandaro mwanji ti ri ani okulani a randaro tau le okwe ete ri ani okulandaro. Wondawani kwambu chele tau ba fweleni a randawani Gotri Himamwale ti okwe ri kwambu ki ri ani okulandaro. Dele Gotri sumbu hinga to ele hima kupu ba fwelei sembe ni yeni rasaiwani Gotri mwanji ni wu sirinandaro. O keke Jerusalem ko ki ani ambwesini Kurais ni sawero Gotri mwanji kipe ni wunu a bwa bwa ele mapwa hinga tinda ani ini Ilirikam ko ki ani ambwesinda.

²⁰ Do tau hinga a randaro ti, mapwa fweleki dau Kurais hi tini wu mendinda nambwe hima leni Gotri mwanji ti wunu a bwanda ki, o tini funda ete ani okokonandaro. Hinde wowani, ai okokona ti hima ba forito worumbo waliro tenge ki aka a rasai hinga.

21 Mina. Ai okokona ti Gotri chengi ka hinga sawero hinga a wosi ki,
 “Hima le ri mwanji suwa wu mendi nambwe le, rini wu hei sindau. E, hima le ri mwanji wu mendi nambwe le, wunu norukweni wu hambwa sindau.”

Pol ri okokona ti, Rom himako ni ri heisini Sipen tokwe ri i ki

22 Do a randau tau to numbo ahi ti ichakisiwani kunu tambwa a ta ki numbo miyafu a simiyane-heiro ti mina, a wofuro.

23 Woro apa ani heiwani aha'a ko ki a rano tau ti hamburo. Ani asama miyafu naha kunu tambwa a ta kinani ete ani okokonandaro.

24 O keke Sipen ko ki ani ino gisi ki a tani kunu ani heini kunu ga gisi fwele a dawa inaka ahi ti feriwambwa ani ino gisi ki ku ani ra'aini Sipen indau numbo ki ku ani etino.

25 Woro apa metengei Jerusalem ko ki ani ini Gotri ni sembe haro himiyama hurahama leni wunu ani okulakondau.

26 Ani ikondau sumbu mwe ti ka hinga: Jerusalem ko ki dau sembe ha himiyama hurahama le mwa'ambwe keke wu heifuwani Masetoniya pe sembe ha hima lenga Girik pe sembe ha hima lenga ya mwa'ambwe wuhi fwele wu wausini Jerusalem ko kipe sembe ha hima leni wunu rumbwe ki mwanji wu injisini wu waundau tini ani hei ki ani ikondau.

27 Mwe naha, wu eripe'aripeni o sumbu hinga wu wosindau. Woro Jerusalem himako wu raro tau wasa tini wunu ai hakondau. Hinde wowani, Juta hima kupu le hima kupu ba fweleni himamwale wunu okulano hambwa tini wunu

hawani, wunu ga apa ele Juta hima kupu leni sembe tupu wunu okulano ahirahi leni o yakwakonda.

²⁸ O keke ani ini o tau a rani Jerusalem himako norukweni wunu ani okulasinimbwa Sipen indau numbo tokwe a tanimbwa kunu ani heikonda.

²⁹ Ani sembe ani hasindau, e, kunu tambwa a tawa, Kurais kwambu ti ani talesiwa kunu tambwa a sukwa sindau.

³⁰ Ai hiparakambwe le, nui Apukolaka Jisas Kurais keke, e, Gotri Himamwale nunu handau hima keke wo sumbu keke apa ani mwanji kwambu ki kunu a sawenda. Gotri ani okulanda kinani ani ga funda ku wausini Gotri ni gisi gisi hapa tinga ma ku uchahambwanda.

³¹ Wondawa Gotri Jutiya kipe hima fwele, Gotri mwanji wu sawesiya'aindau le wui tapa tenge ki a raino sumbu ti ri hanja'aindawa Jerusalem pe sembe ha himiyama hurahama le wunu okula kinani wunu keke a wokondau tau ni sa wu okokona.

³² E, Gotri ri okokona nawa, ani ka tau a humbusini ani eripe'aripeni a sukwani kunu tambwa a tani kunu ga gisi fwele a dani a himati ki.

³³ Gotri rini sembe wahapi mu naha, woro rindo kunu ga o dakonda. Mwe naha.

16

Pol himiyama hurahama miyafu leni ri wese'aro

¹ Ai okokona ti, nui kahaiche Fipi kunu tambwa ti iwa ma tini ku enependa. Tini Sengiriya pe sios hima le keke Gotri tau ti randau.

² Ti iwa Apukolaka hi ki Fipi ku ra'aisiwa kunu ga sa ti da. E, nomo fo tini ki sukwawa ma tini ku okula. Kunu Gotri himiyama hurahama le, o sumbu hinga ku wosino ti sumbu kipe naha. Hinde wowani, himiyama hurahama miyafu naha ti okulani ani okwe ti okularo.

³ Wese'a ahi ti ma ku ra'aini Pirisila hima pi Akwila ni ku sawe. Fini Jisas Kurais hi ki ani ga tau fundu nu randau.

⁴ Fini fi hano tini fi otokunasini fi ani okularo. Woro andombwa finu a wese'andau, mina. Ele hima kupu ba fwelei nindo ki dau sios hinga tinda ete finu wu wese'andau.

⁵ Wese'a ahi ti fi aka ki waundau sios hima leni ma ku sawe.

Wese'a ahi ti ma ku ra'aini Epinitas ni ku sawe. Rini nau ahi naha, Esiya mapwa ki sembe ha sumbu ti ele hima i nindo ki rindo mwaseni haro.

⁶ Wese'a ahi ti ma ku ra'aini Mariya ni ma ku sawe. Tini kunu okula kinani tau kwambu miyafu naha ki ti randaro.

⁷ Wese'a ahi ti ma ku ra'aini Andoronikas hima pi Juniyas ni ma ku sawe. Fini ani hinga Juta hima kupu fopi, woro kalapus tiki fundu ete nu daro. Jisas Himache lei nindo tiki finu hi chele, sembe ha sumbu fihu ti findu mwasesiwanimbwa ani gumwa kumbwa sembe ani haro.

⁸ Wese'a ahi ti ma ku ra'aini Ambiliyetas ni ma ku sawe. Rini Apukolaka ni sirinandau ai nau naha.

⁹ Wese'a ahi ti ku ra'aini Epan ni ma ku ha, rini Kurais tau fundu nu randau nui hiparakambwe naha. Wosini wese'a ahi ti Sitekis okwe ma ete ku sawe, rini ai nau naha.

¹⁰ Wese'a ahi ti ku ra'aini Apelis ma ku sawe. Rini Kurais ni mwe naha ri sirinandau hima hinga ri sukwasindau.

Wese'a ahi ti ku ra'aini Arisitopulas aka kumbwa dau hima leni ma ku sawe.

¹¹ Wese'a ahi ti ku ra'aini Herodiyon ni ma ku sawe, rini ani hinga Juta hima kupu fo.

Wese'a ahi ti ku ra'aini Nasisas aka kumbwa dau hima leni ma ku sawe, wunu Apukolaka tapa tenge ki wu dau.

¹² Wese'a ahi ti ku ra'aini Tiraifina hima pi Tiraifosa ni ma fini ku sawe, fini Apukolaka tau ni tau kwambu naha ki fi randau.

Wese'a ahi ti ku ra'aini Pesis ni ma ku sawe, rini ai nau naha, Apukolaka tau ni tau kwambu naha ki ri randaro.

¹³ Wese'a ahi ti ku ra'aini Rufas ga ri nuwai ni ma ku sawe. Rini Apukolaka rihi ri naro hima kipe naha. Ri nuwai ani ni ti che hinga ti enependaro.

¹⁴ Wese'a ahi ti ku ra'aini kale hima ni ma ku sawe, Asingiritas, Filikon, Hemis, Patoropas, Hemas, e, wunu dau hiparakambwe le okwe.

¹⁵ Wese'a ahi ti ku ra'aini kale hima ni ma ku sawe, Filolokas hima pi Juliya, Neriyas ga ri kahaiche ga, Olimbas, e, wunu ga dau Gotri himiyama hurahama le okwe.

¹⁶ Kunu Gotri himiyama hurahama le kui sumbu ti kunu funda funda kui hiparakambwe ni tapa ti ma ku anayenguna.

Kurais ri sios hima le wunu tinda ete kunu ni wese'aro.

Hima fwele sios apumbwa apu i kinani wu huwandau

¹⁷ Ai hiparakambwe le, ani hima le sios ti huwawa apumbwa apu ino ti keke ku hambwafwa'ai kinani sembe kunu a yendau. Wunu o ku sirinandau sumbu ti wu yetupwandani o sumbu hinga wu wosindau. O keke hima miyafonaha wu hichakondau. Woro kunu ele hima miyafonaha hinga ni gumwa ma ku sini wunu ga funda ku ichi'uchanda kei.

¹⁸ Kale hima hinga le nui Apukolaka Kurais tau tini wu randa nambwe. Mina. Wunu wui okokona sumbu tini wu sirinandau. Wondani kapwa sumbu ki indau numbo ni hikisandau hima kipe lei wui inaka ki mwanji muningi sukwa kinani sembe yendani ya wunu gambonda.

¹⁹ Gotri mwanji ni kipe naha ku sirinandau mwanji suwa ti ele hima hinga tinda wu mendisindau. O keke kunu ani eripe'aripenda. Woro ai okokona ti, sumbu kipe tini norukweni ku hambwasini kapwa sumbu tini ku hikisanda ki.

²⁰ Gotri rini ki sembe wahapi mu naha dau, woro gisi faiche naha iwa Saiten ni ri yititakokoni kui seke tako ki o ri rawarukonda.

Nui Apukolaka Jisas ri hima keke wo sumbu kunu ga o dakonda.

Hima fwele Rom kipe himako leni wese'aro

²¹ Tau funda si randau hima, Timoti, kunu ri wese'anda. Lusiyas, Jeson, Sosipata, wunu ani ga Juta hima kupu, woro wunu okwe kunu wese'anda.

²² Ani Tetiyas, do chengi a kairo ti, Pol takisopo naha ki a mendisini a kairo. Apukolaka hi tiki kunu a wese'andau.

²³ Gaiyas okwe kunu wese'andau. Aka rihi ki a dawani kipe ri ani aulindau, woro o aka kumbwa ele sios hima le okwe wu waundau.

Erasutas, do ko laka ki gapiman lei chengi kaindau hima hinga ri dau. Woro rini ga nui hiparakambwe ri Kwotas ga kunu ni fi wese'andau.

²⁴ [Nui Apukolaka Jisas Kurais hima keke wo sumbu rihi ti kunu ga o da. Mwe naha.]

Nunu Gotri hi tini ma nu rasai

²⁵ Jisas Kurais ni sawero Gotri mwanji kipe ni a bwandawani kunu o tini ku mendini sembe ku hasini ku dau. Woro Gotri ku tororo mwanji ki kunu ri okulandawa sembe ha sumbu kuhi kwambu ki o ku etikonda. Doha'a mwanji imbi-humbwa kapwa ete yanisini daro ti, apa Gotri to amwei woro.

²⁶ Ete da ete da Gotri to sawewani imbihumbwa Gotri mwanji bwarakarandaro hima leto kairo mwanji mu mwe tini ele nuwe mapwa ki dau hima leni wu bwawani ele himiyama hurahama hinga tinda ete o mwanji yanisiro ti mwanji mu ti, amwei naha wu hambwandau. Gotri o hinga ri wosiro ti, ele biya hima kupu ba fwele sembe mwe naha wu hani ri sumbu tini wu sirina ki.

²⁷ Dori Gotri rindombwa ele hambwa hinga tinda ri torosindau. O Gotri hi numbwa Jisas Kurais hi ki gisi gisi ma ete nu rasainda. Mwe naha.

Kwanga New Testament
The New Testament in the Kwanga Language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kwanga long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwanga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

9b9d210f-fdb8-5c15-b5b1-101223ee7f43